

ДЕСЯТЬ ЛІТ БЕЗ В'ЯЧЕСЛАВА ЧОРНОВОЛА

Анатолій КОВАЛЬЧУК,
м. Бориспіль

25 березня минає 10 років від дня загибелі В'ячеслава Чорновола — народного депутата України, голови політичної партії Народний рух України. За офіційною версією, трагічна смерть спіткала В'ячеслава Максимовича пізно ввечері на автошляху Київ—Золотоноша неподалік села Рогозів, що на Бориспільщині, внаслідок зіткнення на великій швидкості автомобіля, в якому він повертався до Києва, із навантаженим пшеницею КАМАЗом з причепом, що, розвертаючись, перегородив дорогу машині Чорновола.

Про останні 10 років життя В'ячеслава Чорновола відомо майже все, адже з 1999 року він був публічним політиком, і настільки яскравим, що не лише Україна, а й найвідоміші політологи світу уважно спостерігали за його діяльністю. Проте чимало сторінок біографії цієї талановитої, багатогранної людини залишаються маловідомими. Чорновола треба не тільки поминати, а й знати і розуміти.

Отже, ким був для України В'ячеслав Чорновіл?

Перш, ніж стати відомим правозахисником і громадським діячем, він заявив про себе як журналіст, публіцист, учений-літературознавець.

Найбільша заслуга В'ячеслава Чорновола полягає в тому, що він був одним із організаторів та активістів національно-визвольного руху, що виник на початку 1960-х років — руху “шістдесятників” — і тривав аж до кінця 1980-х, тобто до часу, коли в СРСР було проголошено політичні свободи.

Чорновіл і його побратими в нових історичних умовах гідно продовжили і переможно завершили справу, розпочату більш ніж за 100 років до них Тарасом Шевченком і кириломефодіївцями.

Рух спротиву мав свої особливості й був феноменальним явищем української історії. За умов однопартійної системи, ідеологічної уніфікації суспільства, які забезпечувалися насильством і терором, він не міг стати масовим рухом з політичною програмою, чіт-

Фото Ксенії Гладішевої

Відкриття виставки

кою організаційною структурою, визнаними лідерами. Рух виник як моральний і політичний протест української інтелігенції проти тоталітарної системи, оскільки саме інтелігенції властиві соціальні функції вільнодумства і продукування ідей, що не збігаються з офіційними політичними доктринами.

Учасники руху сповідували різні ідеології. Були серед них українські націоналісти, націонал-демократи (до них належав Чорновіл), просто правозахисники-космополіти. Вони діяли в дуже несприятливих соціально-політичних умовах. Адже впродовж попередніх десятиріч панувала комуністична ідеологія, єдинодозволена, вона перетворилася на державну релігію. Її догми канонізувалися і набули рис екстремістського релігійного культу — фанатичного, агресивного, нетерпимого до інакодумців.

У сфері національних відносин компартія проголосила курс на прискорене створення “новітньої історичної спільності” — радянського народу”. На практиці це означало посилення примусової русифікації та асиміляції неросійських народів. Ішлося не про поширення російської мови й культури, а про безпартійне їх насадження й витіснення національних мов і культур. Результатом

цього стало гальмування розвитку, архаїзація та етнографізація (щодо України навіть термін придумали — “шароварщина”) культур неросіян. Насаджували, вбивали в масову свідомість хибну і шкідливу думку про те, що тільки російська культура як панівна — велика й сучасна, а всі інші — провінційні й приречені на загибель. Офіційна ідеологія стверджувала, що це нібито неминучий і прогресивний процес.

Ось за такої гнітючої, загрозливої для існування українського народу як самобутньої нації суспільної атмосфери виступив на арену політичної боротьби за українську справу В'ячеслав Чорновіл. Безперечно, він як розумна й високоосвічена людина не мав ілюзій щодо швидкої перемоги у протистоянні з московським тоталітаризмом і припускав можливість, навіть неминучність, арештів та ув'язнень, а також загибелі. Проте моральні обов'язки перед Батьківщиною переважили інстинкт самозбереження.

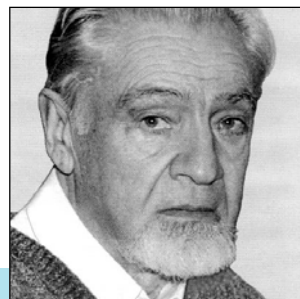
А далі були роки виснажливої безкомпромісної боротьби й поневолення у комуністичних концтаборах (відбув три ув'язнення загальною тривалістю майже 15 років). Найщасливішими в житті В'ячеслава Чорновола були 1989—1991 роки. Він став народним депутатом України, головою Львівської обласної ради, балотувався на виборах Президента України, очолив Народний рух України. Згодом отримав Державну премію ім. Т. Шевченка в галузі журналістики й публіцистики, орден Ярослава Мудрого V ступеня.

Національно-визвольний рух, яскравим представником якого був Чорновіл, мав глибокий вплив на події другої половини 1980—початку 90 років. Він став детонатором подій, що спричинилися до незалежності України. На жаль, тоді його гаслами скористався другий ешелон партійно-державної номенклатури, який прийшов до влади на початку 1990-х. Тому й нині актуальні слова В'ячеслава Чорновола про те, що Україна ще не є українською, бо керування нею здійснює здебільшого неукраїнська, непатріотична і недемократична влада, яка більшість рішень ухвалює не в інтересах українського народу.

Боротьба за вільну, демократичну, правову, соціальну, заможну й могутню Українську державу триває і закінчиться повною перемогою.

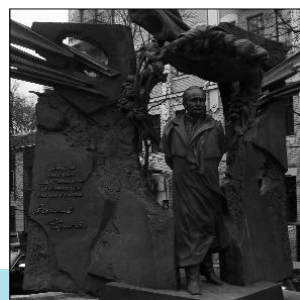
Продовження теми на стор. 6.

ПРОБЛЕМИ МОСКОВСЬКОЇ СВЯТОСТІ

4–5

ЛИЦАРІ УКРАЇНИ

6–7

ДО ЧОГО ПРИЗВЕЛА ПОЛТАВСЬКА БИТВА?

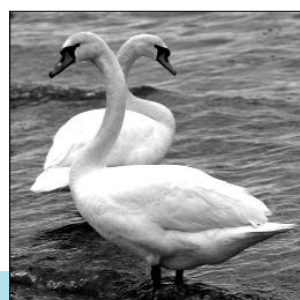
8–9

“ДЖЕРЕЛО ТАЛАНТІВ” У ДОНЕЦЬКУ

13

“КОХАЙ ТАК, ЯК НІХТО НЕ КОХАВ”

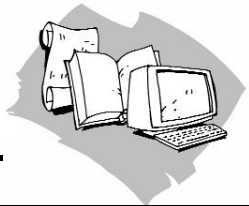

14–15

Фото Ксенії Гладішевої

Валентина Чорновіл (сестра) на відкритті фотовиставки, приуроченій пам'яті В. Чорновола на Спаській, 16

“Кожній долі зерна доброти
Зможуть у житті допомогти”.

Тетяна Петровська

Надія КИР'ЯН

Фото Ксенії ГЛАДИШЕВОЇ

У переддень Міжнародного дня поезії відбувся дитячий поетичний конкурс “Зерна доброти”, який проходить на Київщині з ініціативи вчительки-просвітянки, поетеси, члена Національної спілки письменників України Тетяни Петровської. “П’ять років тому цей захід започаткувала невелика група ентузіастів, шанувальників рідного слова. Нині в ньому беруть участь сотні учнів із різних шкіл, а ця зала вже не вміщає фіналістів та їхніх прихильників”, — зазначає начальник Києво-Святошинського районного відділу освіти Микола Неруш. Заступники голови ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка Василь Фольварочний та Микола Нестерчук передали вітання від голови Товариства Павла Мовчана та нагородили переможців конкурсу дисками з українськими піснями та літературними творами. “Хто живе зі своєю рідною мовою, у того і душа світла, і думки чисті”, — сказав Василь Фольварочний. Він розповів, що колись започаткував такий конкурс у Чернівцях, і мама привела до нього школярку Марію Матіос. Тепер вона — лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка, письменниця, яку чи не найбільше читають в Україні.

Звичайно, не всі учасники стануть письменниками. Але кожен, як сказав Микола Нестерчук, понесе у світ “зерна української доброти, покаже, чим багата Україна”.

Член журі письменник Микола Герасименко відзначив високий рівень багатьох творів, а також закликав хлопців активніше долучитися до цього заходу. Саме хлопців серед переможців значно менше, ніж дівчат. Член журі, журналістка, редактор газети для саморозвитку дітей Тетяна Кондраченко побажала дітям, щоб не загасла поетична іскорка, якою наділив Бог. Голова секретаріату Української світової спілки професійних учителів, кандидат педагогічних наук Наталія Мацько передала вітання від голови Спілки Зіновія Квіта з Філадельфії. Він постійно читає вірші учасників конкурсу і не може відірватися від дитячих рядків.

Вітання й подарунки дітям передали: від депутатів районної ради — Сергій Громовий, Тамара Бігун, Олена Бебешко; від Києво-Святошин-

ЗЕРНА ДОБРОТИ ПРОРОСТАЮТЬ

ської районної “Просвіти” — Валентина Донець; від громадської організації “Жінки “Батьківщини” — підприємець Людмила Єрьоменко. Усі діти отримали “Кобзар” Тараса Шевченка, інші українські книжки, диски, м’які іграшки тощо. Їхніх учителів нагородили грамотами.

Прикрасили свято пісні на слова членів журі місцевих композиторів Тетяни Димань, Ганни Півньової, Антоніни Добрової у виконанні дитячого хору “Сходинки” Софіївсько-Борщагівської школи під керівництвом заслуженого працівника культури України Ірини Якубовської.

Близько тридцяти фіналістів прочитали власні поезії, сповнені доброти і любові. Діти осмислюють українську історію, зокрема, її трагічні сторінки. Цьогорічні вірші виокремлюються глибоким психологізмом відображення життя, внутрішнього світу людини. Автор не лише описують картини буття, а й пропагують здоровий спосіб життя, їм подобається “сіяти зерна доброти”.

Пропонуємо вам деякі з найкращих поезій.

СТОРІНКИ ІСТОРІЇ СИВІ ГОРТАЮ

Сторінки історії сиві гортаю.
— Війну пам’ятає? — в бабці питаю.
Непрошені сльози ураз покотились.
До бабці з сестрою ми вдвох притулились.

Забрала дитинство триклята війна,
Усе найдорожче украла вона.
Тата, військового, кулею вбило,
Маму на розстріл до яру водили.

Лише сам Господь врятував маму Олі,
Ізмилосердилась матінка-доля!
Маленьке дівчатко на землю упало,
Залишити ненечку фріца благало.

— Стріляйте мене, а матусю не треба!
Худі рученятка звело в чорне небо...
Очиці-терниці слізьми налилися,
А пальчики-кліщі у чобіт вп’ялися...

Розгублений німець не зна, що чинити,

Не знає, що далі з сім’єю робити.
Стоїть нерухомо, а потім поплід,
На скронях в загарбника виступив піт.

І руки тремтять, і сльоза покотилась...
Чи правда це все, а чи, може, приснилось?
Чужинець повільно відвів автомат,
Поплентавсь селом поміж спалених хат...

Олена ШОВКУН,
8 клас, Хотівська ЗОШ

СОНЕЧКО І СОНЕЧКА

Милувалось сонечко —
Ой яка в нас Сонечка!
Золоті косички,
Нові черевички,
Вишита кофтинка,
В намисті перлинка,
Гарненька спідничка,
У віночку стрічка.
Усміхнулось сонечко
До малої Сонечки.

Катерина ПОПКО,
Вишнівська ЗОШ, 6 клас

ГОЛОДОМОР

Хлопчик маленький з торбинкою через плече
Збирає колоски і гірко плаче,
Матусі й тата давно вже нема,
Зосталися вдвох він і маленька сестра.
Сестричка голодна в холодній хатині лежить,
Це ж він для неї зернятка принести спішить,
А тут лиходій з нагайкою в руці.
Хлопчик побачив, зблід, змінившись у лиці.
Вирвав кат з рук і розкидав усе, що
в торбинці було,

Бідолоха маленький кинувся бігти назад у село,
Але страшні удари підняті йому не дали

голови.
Вже сердешний не плаче, не стогне, а квилить:
“Прошу вас, прошу, відпустіть, зробіть милість.
Сестричка у мене маленька, голодна, спасіть,
Зернятка для неї збирав я, прошу, віднесіть...”
Скривавлене тіло маленьке лежить серед поля,
Тепер не голодно, не холодно, тепер йому воля.
А поруч колоски й розірвана полотняна торбинка,
В маленький руці зосталась однінька зернинка.

Катерина КОЧУР,
Білогородська ЗОШ, 7 клас

Євген ДЗЮБА,
голова Сватівського районного
об’єднання ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Шевченка, Луганська обл.

Цього року виповнюється 20 Сватівському районному об’єднанню ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка. 1989-го кілька сватівців створили осередок Товариства української мови ім. Т. Шевченка, але тодішні можновладці відмовилися його реєструвати. Довелося реєструватися у місті Стрию Львівської області. Так Стрийська “Просвіта” стала найбільшою в Україні: осередки сягали від східних кордонів країни до західних. Зі зміною влади 1994 року осередок зареєстрували у Сватовому.

Ми вдячні за підтримку колишнім мерам — Стрия М. Гладію та Яремчі — М. Колібровському, письменникові Р. Іваничуку, голові Стрийської РДА Є. Кухарю, народному депутату України Я. Кендзьору, заступникові голови Львівської обласної ради Я. Пітко, просвітянам Т. Соломасі, П. Маковському.

Перший національний прапор сватівські просвітяни отримали навесні 1991 року від друзів з Моршинської міськради.

Серед наших досягнень — оздоровлення близько 3500 дітей на Різдво та Великдень у західних областях України — Львівській, Івано-Франківській, Тернопільській, Закарпатській, Рівненській. Направляли дітей на навчання до ВНЗ Львова, в спеціалізовані навчальні заклади Львівщини та Івано-Франківщини, до Канади.

Втілили проект “Дослідження Слобожанщини молоддю Львівщини та Луганщини. 1997—

СЛОБОЖАНСЬКЕ ВІДРОДЖЕННЯ

2002 рр.”. Студенти Львівського університету ім. І. Франка та Луганського педагогічного університету ім. Т. Шевченка проводили дослідницькі експедиції в північних районах Луганської області. За результатами експедицій видано чотири книжки. Автори — науковці З. Сікорська, В. Курило, К. Глуховцева, І. Маррицька, В. Семистяга, В. Шевцова, І. Ніколаєнко з Луганська, А. Карась, М. Чорнопиский зі Львова. Вдячні за видання книжок Б. Гаврилишину (Швейцарія), народному депутату О. Слободяну (Київ), С. Ковальову

(Сватове). Кредитний спілці “Сватова-Лучка” (Сватове, голова правління Н. Доценко.)

Просвітяни багато років тісно співпрацюють зі Шкільною Радою при Українському Конгресовому Комітеті Америки в Нью-Йорку (голова Є. Федоренко).

Співпрацюємо також з науковим журналом “Бахмутський шлях”, а у Сватовому видавали обласну просвітянську газету “Злагода”. У селищі Сосновому просвітяни теж випускали газету.

1993 року партії та громадські організації Луганської області національно-демократичного спрямування з ініціативи сватівських просвітян і рухівців встановили у Сватовому пам’ятний знак жертвам Голодомору. На превеликий жаль, можновладці його знищили. Питання розглядали навіть у Верховній Раді.

1997 року сватівські просвітяни приймали 185 дітей із затоплених районів Львівщини.

1998 року організували виступ у Національній опері ім. Т. Шевченка гурту “Сватівські козаки” (керівник О. Давиденко).

Цього року створили найбільшу в сільських районах Кредитну Спілку. Нині в ній понад 3 тисячі членів. Витратили на благодійництво 80 тисяч грн.

У різні часи найефективніше на просвітянській ниві працювали або надавали значну допомогу Є. Крижній, В. Ялинич, А. Гриценко, О. Білоцерківський, В. Чайка, В. Щербак, М. Бородіна, Л. Шумакова, Т. Остренко, П. Ляшик, О. Давиденко, Н. Кузовеніна, Н. Дзюба, О. Дзюба, В. Гвоздюков, М. Ярешко, Н. Доценко, Л. Коваленко, В. Леоненко, Л. Білоцерковська, В. Просін, О. Добренька, М. Султан, С. Ковальов, Л. Соколов, Т. Третяк, М. Білан та багато інших.

Просвітяни села Свистунівки (голова З. Малишко) виступили з ініціативою проводити 22 травня біля пам’ятника Т. Шевченкові для дітей шкільного віку щорічний фестиваль поезії, де звучатимуть вірші Тараса Шевченка українською та мовами народів світу, поезії про Україну. Хочемо, щоб учасниками стали діти з усієї України. Організатори фестивалю переконані, що він стане значною подією на теренах Східної України, відкриє нові таланти.

А СЕРЦЕ Б’ЄТЬСЯ-ОЖИВА

Романа КОБАЛЬЧИНСЬКА,
старший науковий співробітник ДУ МНАП
НАН України, заслужений працівник культури України

Серед традиційних свят у гімназії № 315 Шевченківські дні проходять найурочистіше. Цього року, як завжди, кафедра вчителів української філології провела Тиждень рідної мови та літератури.

До Шевченківського ювілею готувалися заздалегідь. Учителі та учні створили на кожному поверсі куточки увічнення імені Кобзаря, а на першому поверсі — композиція, представлена вчительською української мови і літератури Неонілою Євглевською “195-річчя з дня народження Тараса Шевченка”, яка вражає вишитими рушниками, портретом Шевченка, просвітянським “Кобзарем” та квітами.

У перервах діти можуть дізнатися про Шевченка-художника (репродукції його картин — на одному зі стендів), ознайомитися із “Заповітом”, перекладеним різними мовами.

А ще на стінах дитячі малюнки — ілюстрації до творів Т. Шевченка, стіннівки.

Учителі-мовники, бібліотекарі гімназії уміють прихилити душі гімназистів до поезії Тараса Шевченка.

Кожне покоління перечитувало “Кобзар” як книгу пізнання добра і зла, самих себе, книгу, за якою вчимося бути українцями.

Завжди вражає дивовижна співзвучність Шевченкової поезії із сучасністю. У цьому переконаєшся, побувавши на конкурсі читців творів Шевченка. Цього року було особливо багато учасників, які люблять слово Тараса, вміють душею його відчувати і передати слухачам. Журі у складі вчителів відзначило високий рівень обдарованих учнів.

Найкращими визнали: Олену Лінник, ученицю 10-А класу (вона, до речі, представляла наш район на міському конкурсі читців); Дмитра Приходька, учня 8-А класу; Настю Громадську, ученицю 7-Б класу; Настю Сидоренко, ученицю 6-Б класу; Ганну Стогній, ученицю 7-Б класу; Марічку Васянович-Кобальчинську, ученицю 5-Б класу, наймолодшу учасницю Восьмого міського конкурсу читців поезії Тараса Шевченка, який проводило ВУТ “Просвіта”, де вона отримала диплом.

Радіє серце, дивлячись на гімназистів, зосереджених, пройнятих святковим настроєм, у яких відкриті душі для поезії Тараса Шевченка. З особливою вдячністю згадую одухотворені обличчя вчителів, які виховують учнів у глибокій шані й любові до світоча української нації.

Директор гімназії Олександр Бірюк підібрав кваліфікований колектив педагогів. Хочеться відзначити вчителів, бібліотекарів, які доклали багато зусиль для проведення Шевченківських днів у гімназії. Це Н. Євглевська, Н. Виноградова, Л. Солонько, Л. Черненко, Н. Олійник, О. Поминальна. Побажємо їм успіхів у вихованні дітей, а гімназистам — завжди бути українцями, шанувати і глибоко вивчати творчість Т. Шевченка.

МАЛОВІДОМА СТОРІНКА НАШОЇ МИНУВШИНИ

Анатолій КОВАЛЬЧУК,
м. Бориспіль

Саме 12 березня 1169 року, в середу, другого тижня Великого Посту, після триденної облоги і жорстокого штурму столицю Русі було захоплено, нещадно пограбовано, сплюндровано і спалено. Більшість киян було перебито або взято в полон і продано в рабство. Великий князь Мстислав із вцілілими дружинниками відступив на Волинь.

Грабницький напад на духовний і культурний центр східного слов'янства скоїли не дикі орди степовиків-язичників, а “християнські” полки, які привели до Києва 11 “руських” князів за наказом суздальського князя Андрія на призвисько Боголюбський. Саме цей

У середині березня минуло 840 років з часу однієї з найтрагічніших в історії Києва подій.

куди до Уральських гір, було поділено між п'ятьма його синами й онуком. А ще через кілька десятиріч колись єдина імперія розпалася на 15 князівств, назва кожного з яких походила вже не від назви племені, що населяло його землі, а пов'язувалася з назвою столичного міста. Найбільшими за кількістю населення й економічним потенціалом були Київське, Новгородське, Чернігівське, Переяславське, Галицьке і Волинське князівства. Але тільки Київське князівство називали власне Руссю, Руською землею і вважали першим, а великим, тобто найголовнішим князем — того, хто княжив у Києві.

Ікона Вишгородської Божої Матері.
Тканя копія

онук Володимира Мономаха, син Юрія, що за свою загребушість отримав у народі зневажливе прізвисько Довгорукий, і дочки половецького хана став ідейним натхненником і організатором не баченого доти звірства. Адже формально православні князі дали дозвіл воякам безжалюбно і жорстоко знищувати своїх одновітчизників. Серед виконавців злочину були син і троє Андрієвих братів. Вони командували загонами суздальців, володимирців, муромців, ростовців та інших приведених із північних лісів руйнівників і душогубів. До них приєдналися також загони половецьких грабіжників і зарізяк — близьких родичів Андрія по материній лінії.

За словами літопису, нападники “два дні грабували все місто, Поділ і Гору і монастирі, і Софію, Десятинну Богородицю, і не було помилування нікому і нізвідки. Церкви горіли, християн убивали, інших різали, жінок вели в полон, силоміць розлучаючи з чоловіками й дітьми. Немовлята плакали, дивлячись на матерів своїх... Узяли з собою майна безліч, церкви оголили, зірвавши в них ікони, і ризи, і дзвони познімали всі... І був у Києві серед усіх людей стогін і туга, і скорбота невітшна, і сльози безперестанні”.

Хоч як дивно, але Церква 17 липня вшановує пам'ять Андрія Суздальського... Нападники вчинили з Києвом і киянами те, що зазвичай робили в ті часи загарбники із захопленими чужоземними містами. Отже, для них Київ і Руська земля були справді чужими. А це означає, що на північному сході став формуватися новий етнос, за національним характером цілком відмінний від киеворусів, галичан, волинян і навіть новгородців.

Інформацію про злочинний напад довгий час замовчувала або перекошувала радянська історіографія. І мала для цього ідеологічні підстави. Адже цей факт жорстокого плундрування Києва предками нинішніх росіян не вкладався у прокрустове ложе псевдонаукової теорії “про єдину давньоруську народність, споконвічні братерство, дружбу і взаємодопомогу російського й українського народів”.

Що ж стало причиною такої безпрецедентної події? Відомо, що після смерті Ярослава Мудрого територію величезної й могутньої Київської держави, що простягалася від Чорного моря до Льодовитого океану, від Вісли до Волги, а поде-

Святополка на прохання киян на трон сів Володимир Мономах, який княжив у Переяславі.

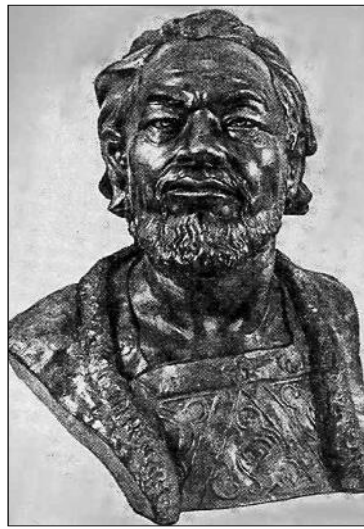
Часто прихильність до претендента на титул великого князя, який хотів за допомогою військової сили зайняти Київ, виявлялася в тому, що жителі міста відчиняли йому ворота, відмовляючись захищати чинного володаря. Якщо ж на великокнязівському столі сидів розумний, вольовий і справедливий правитель, кияни дружно ставали на його захист у боротьбі з конкурентами, бо розуміли: від державницького розуму, мудрості, патріотизму, організаторського хисту, військового таланту, хоробрості, вміння приваблювати до себе людей, коротко кажучи, від того, що нині звуть харизматичністю володаря, залежали їхні безпека й добробут. А також авторитет держави у світі.

Запекла боротьба за владу розгорілася у другій половині XI ст., коли свої претензії на Київ заявив Юрій, князь суздальський, наймолодший із Мономахових синів. Свого часу як найменш здібному з братів йому дісталася від батька віддалене, глухе, бідне ресурсами, заселене напівдикими, нехрещеними угро-фінськими племенами мєря і мурома Суздальське князівство. Це були нащадки тих лісових племен, яких ще у V ст. до н. е. “батько історії” Геродот називав дикунами й людоджерами.

Уродженець Києва Юрій за кілька десятиріч не зміг полюбити далекого й непривітного краю з морозною суворою зимою, коротким холодним літом, непрохідними лісами й болотами. До того ж, заселеного племенами-язичниками з незрозумілими мовами і примітивними культурами. На старості його дедалі більше приваблювала Україна з її розкішною природою, лагідним кліматом і доброзичливим народом. Тому він просив свого племінника великого князя Ізяслава Мстиславича дати йому якесь маленьке князівство в Руській, тобто Київській, землі, де б він дожив віку.

Згодом Юрій перебрався до запропонованого Ізяславом Вишгорода. Але коли розпочав плести інтриги, які племінник розцінив як підготовку до захоплення верховної влади, його вигнали з Русі, й він знов опинився в Суздалі. Після цього Юрій повів відкриту боротьбу за Київ і 1151 року його військо підійшло до стін давнього міста. Проте кияни дали гідну відсіч нападникам. Зазнавши великих втрат, суздальці ганебно втекли.

І тільки 1154 року, після смерті Ізяслава, Юрій на три роки зайняв київський стіл. Його князювання характеризувалося виявом недовіри до киян і призначенням на всі посади прийдешніх володимирців і суз-

Андрій Боголюбський
(реконструкція)

дальців. Почувши про смерть Довгорукого, яка сталася на бенкеті в якогось Петрила, кияни розгромили обидва його двори і перебили ненависних чужоземців. Рідко кому з них вдалося врятуватися від народного гніву. Це яскраве свідчення того, як ставилися мешканці Русі до заброд із півночі. На престол кияни запросили досвідченого мудрого Ізяслава сина Мстислава.

Щодо Юрієвого сина Андрія, то отримавши після захоплення батьком Києва невеличке Вишгородське князівство, він дуже швидко повернувся до улюбленої Суздалі, укравши й вивізши на Північ ікону святої Богородиці, яку, за переказом, намалював апостол Лука. Нині її під назвою Володимирської Богоматері вважають найбільшою святынею Російської православної церкви.

Злопам'ятливий, свавільний і жорстокий Андрій вирішив за будь-яку ціну помститися киянам за їхнє волелюбство. Але якщо Довгорукий боровся за те, щоб утвердитися в Києві, то Боголюбський, усвідомлюючи велику ненависть русичів до себе і своїх земляків, організував напад, щоб завдати Києву смертельного удару. Він наказав захопити столицю Русі не для того, щоб самому сісти на великокнязівський стіл, а щоб знищити її, зруйнувати, принизити, підірвати значення, позбавивши першості.

Якою ж була подальша доля князя? Залишивши в Києві свого сина Гліба, він відійшов у Суздаль, звідки наступного року зробив спробу захопити Новгород. Проте волелюбні новгородці доценту розбили загони суздальців, володимирців і муромців. Того самого року Мстислав за допомогою киян знову став великим князем, а Гліб утік з міста без бою. 1173 року Андрій послав 50-тисячне військо, щоб остаточно знищити Київ. Але 19 грудня його доценту розгромили біля Вишгорода. Наступного 1174 року Андрій через деспотизм і лютість загинув від рук своїх бояр. Місцеві жителі поставилися настільки байдуже до цієї події, що ніхто не хотів поховати покійника. І розірвали б собаки грішне його тіло, якби не християнське милосердя киянина на імя Кузьмище. Цей колишній Андріїв слуга і поховав свого пана.

Ким вважали Боголюбського історики — дослідники тогочасних подій? За їхнім висновком, такого руйнування Київ не зазнав навіть від нападу татаро-монголів 1240 року. Російський історик В. Ключевський називає спустошення Києва початком народження Московської держави. За його словами, Андрій — “істинний суздець за своїми звичками й політичним вихованням”. У його особі “великорос вперше виступив на історичну арену”.

За словами академіка НАНУ В. Литвина, з іменем Андрія асоціюється початок формування деспотичної московської монархії.

КНЯЖНА ЗАГУБИЛА ВІЗАНТІЙСЬКЕ НАМИСТО

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

У центральній частині Острога, де до XIX століття стояла церква Святого Миколая, невдовзі постане новий храм як наступник попереднього. Тут завершуються археологічні дослідження, що увінчалися багатьма цікавими знахідками. Зокрема, це намисто, привезене колись із Візантії, яке й через п'ять століть настільки добре збереглося, що від нього й нинішні модниці не відмовилися б.

— Ця частина міста неповторна за історичною значимістю, — розповідає завідувач відділу охорони пам'яток Державного історико-культурного заповідника м. Острога Олександр Бондарчук. — Адже тут виявлено навіть предмети Трипільської культури, а знайдене житло датується часом, що на 150 років випередив першу документальну згадку про місто. Тут споконвіку розташовувався храм. Принаймні тутешня церква згадується в документах XIV століття. Є також дані, що 1856 року храм розібрали. Причина та, що він дуже старий. А щоб пам'ять не канула в Лету, на початку XX сторіччя на місці вітварної частини звели капличку. Тепер громада вирішила спорудити нову святынню саме на тому місці, де розташовувалася церква Святого Миколая.

— Оскільки це територія Державного історико-культурного заповідника Острога, то її повинні обстежити археологи, — продовжує розповідь керівник експедиції, директор охоронної археологічної служби України у Рівненській області Інституту археології НАНУ, кандидат історичних наук Богдан Прищеп. — Тут вдалося знайти половину нагрудного хреста, названого складнем. Цей хрест виготовлений зі срібла, він колись належав знатним людям. На особливу увагу також заслуговує намисто XI—XII ст. з кольорового скла. Можна припустити, що у наш край воно потрапило з Візантії. Добре зберігся керамічний посуд X—XI століть, колекція виробів із заліза, фібула (застібка для верхнього одягу). Все це після детального вивчення передамо у фонди Державного історико-культурного заповідника Острога.

— Археологи знайшли ще одне намисто, — додає заступник директора охоронної археологічної служби України у Рівненській області Василь Чекуров, — і також зі скла. Щоб зібрати три десятки розсипаних намістинок, потрібно було пропустити крізь пальці не один куб землі.

А ще рівненські археологи, що не вельми часто трапляється, виявили колишню вулицю. Вона, до речі, є у найдавнішому плані Острога XVIII століття, який зберігся. Згадано її й у документах початку XVII сторіччя. Вулиця називалася Луцькою, вела від центральної частини міста на захід, до Луцької брами.

Науковці сподіваються дістатися до культурного шару Трипільської культури, як це вже було під час попередніх експедицій у цьому давньому місті.

Київ X—XIII ст. (реконструкція)

“Історичні події зміщуються у часі й просторі, міфологізуються до невпізнанності”.

ПОСТАТЬ ВЕЛИЧНА І ТРАГІЧНА

20 березня у рамках відзначення 370-ої річниці з дня народження гетьмана Івана Мазепи Президент України Віктор Ющенко відвідав культурно-просвітницький захід “Мазепинський вечір”, що відбувся у Національній опері України. Президент зазначив, що жоден інший діяч української історії не викликав більшого зацікавлення і гостріших дискусій у світі. Попри тиск Москви, Іван Мазепа наполегливо й послідовно йшов до головної мети: перетворення України на державу європейського зразка зі збереженням традиційного козацького устрою. Президент особливо відзначив зусилля гетьмана Мазепи щодо створення з козацької старшини нової, державницької еліти та перетворення українського козацтва на потужне регулярне військо.

“1704 року Іванові Мазепі вдалося об'єднати Правобережжя і Лівобережжя частини України в єдину державу... Україна оживала як країна європейської культури і традиції”, — нагадав В. Ющенко, додавши, що мрією гетьмана була самостійна, шанована у Європі Українська держава.

“Іван Мазепа — не зрадник. Іван Мазепа — захисник рідної землі. Іван Мазепа постав задля України. Пора остаточно розв'язати облудні міфи про начебто зраду гетьмана”, — сказав Президент, наголосивши, що протягом віків його патріотичний вчинок надихав українських патріотів до боротьби за незалежність держави.

Говорячи про важливість відновлення історичної правди про гетьмана Мазепу, Віктор Ющенко нагадав, що ще на зорі незалежності України в Мазепинцях було встановлено перший пам'ятник видатному землякові, а два роки тому в селі збудували дерев'яну козацьку церкву Святого Миколая Чудотворця. У Батурині було встановлено ще один пам'ятник Мазепі, створено музей гетьмана. Відновлено й інші споруди, пов'язані з його військовою діяльністю.

“Найбільшим визнанням праведності гетьмана Мазепи стала незалежна Українська держава”.

Президент побував на Київщині, у селі Мазепинцях Білоцерківського району, де взяв участь у молебні, який відслужив святий Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет.

У Києві Президент узяв участь у церемонії відкриття пам'ятного каменя на місці збудованого коштом Івана Мазепи Свято-Миколаївського військового собору. “Сьогодні вшановуємо будівничого держави, мудрого політика, дипломата і полководця, талановитого поета, покровителя освіти і мистецтва, захисника нашої віри”, — сказав Президент. Віктор Ющенко вважає, що потрібно відновити справедливість щодо цього видатного державного діяча і сказати на решті всю правду про нього.

За матеріалами Інтернету підготувала **Олена ШУЛЬГА**
Фото з сайту Президента України

ПОЛТАВСЬКА БИТВА І БАТУРИНСЬКА ТРАГЕДІЯ В ІСТОРИЧНИХ ДУМАХ, ПІСНЯХ ТА ЛЕГЕНДАХ

Людмила ІВАННІКОВА,
м. Київ

Більшість видатних українських істориків XIX—початку XX ст. вважають народну творчість рівноправним, поряд з архівними документами, джерелом вивчення історії України. Такої думки дотримувалися М. Максимович, І. Срезневський, П. Куліш, М. Костомаров, В. Антонович, М. Драгоманов, Я. Новицький, А. Скальковський. Усну історію вони вважали правдивішою й об'єктивнішою за офіційну. Справжнім підручником з історії України може слугувати збірник В. Антоновича та М. Драгоманова “Исторические песни малорусского народа” (К., 1874, 1875).

Однак це твердження не однозначне. За історичними піснями й легендами можна вивчати хіба що ставлення народу до власної минувшини та її видатних діячів, та й то воно не завжди об'єктивне, іноді нав'язане зовнішніми політичними та духовними поневолювачами. Це стосується, зокрема, фольклорної інтерпретації постатей Івана Мазепи, Семена Палія, про яких, як зауважує П. Куліш, боялися співати і розповідати навіть старці. Тому не можемо скласти об'єктивного враження про побутування історичного фольклору тих часів: чи його справді не було, чи він просто не записаний збирачами, яким не довіряли респонденти.

Нерідко історичні події в народному епосі зміщуються в часі й просторі, міфологізуються до невпізнанності, вчинки одних історичних осіб приписують іншим, а самі герої повністю втрачають риси реальних людей, переміщуючись у сферу казкових образів.

Не всі історичні події достовірно відображено у фольклорі. Творці народних дум, пісень і легенд найчастіше захоплювалися героїчними вчинками сучасників, тому, приміром, так широко представлена в епосі доба Б. Хмельницького, але значно менше — трагедії XVIII ст., зокрема пов'язані з повстанням Івана Мазепи.

Звичайно, значної уваги в піснях та легендах приділено Полтавській битві, але жодних об'єктивних, реалістичних картин бою немає — подія обставлена фантастичними деталями.

Передусім неадекватно означаються причини російсько-шведської війни. По-перше, несподіваний напад Мазепи у змові зі шведами (турками, ляхами): “Мазепа зговорився зі шведом та з ляхом та й одкрив на царя війну”; “Замислив Мазепа знівечить царя, вчинити так, щоб зовсім царя не було”; “Сидять у наметі троє: Мазепа, швед і турецький баша та й кажуть: “Оце доб'єм усе його військо та й царство його натрое розділим”.

По-друге, Мазепа прагне необмеженої влади:

*Сам я думаю, сам я гадаю,
Ще й шведа підмовляю
Впень москаля рубати,
Сам я думаю, сам я гадаю
Цим царством царствувати”.*

Щоправда, в одній із пісень літературного походження знаходимо цілком об'єктивне розуміння ситуації:

*Ой над Україною Гетьманською
Громова хмара стоїть,
Ой прийшов цар з армією руською
Та хоче її та й розорить”.*

За цим варіантом, гетьманські козаки під керівництвом Пилипа Орлика просять поміч в кошового отамана Івана Малюшевича:

*Мазепа просить до нас пристати,
Нашій Вкраїні поміч дати,*

*Авпісля до шведина привернутися,
І від царя руського одвернутися.
Однак запорожці відмовляються підтримати Мазепу:*

*А ти ж теє і забув,
Що ми цареві присягнули?*

*Нам не можна присяги ламати,
Нам не можна вам поміч дати.*

Сама Полтавська битва також не повністю висвітлена в українському фольклорі, однак у всіх легендах і переказах вказується на попередню перемогу українсько-шведського війська над російським і на розгубленість царя Петра I: “Руські войська мали гірше вооруження, ніж у шведів, розбили все руське войско, перейшли всю руську землю, всі города і підійшли під Полтаву”; “Довоюався цар, що ось швидко буде йому й край”; “А Швед та Мазепа так уже напосілись на царя, що йому вже й дихати ніяк. І випрохавсь він у шведа тільки на три дні”; “У царя було війська мало. Зробили раз війну, зробили другу, а на третій уже нема чим воювати. От він одпросився на згоду”; “Довго вони билися, коли бачить білий цар, що Мазепа його побіждає, от-от вже оволодіє зовсім, сів та й задумався”; “Бачить Петро, що війська в Мазепи багато і що не одужать йому гетьмана, та й зажурився”; “...то Мазепа крепко коломного так прийнявся, до того на кінці прийшлося, що цареві нема куди повернутись”, так уже його дуже збив Мазепа”.

У різних варіантах легенд цар Петро просить перемир'я з різною метою: щоб одпочити, бо вже немає сили воювати; щоб знайти серед воїнів лицаря або характерника, який би міг виступити проти Мазепи; щоб дати можливість Семенові Палію зібратися з силою: “...Пішов швед войною на царя Петра, пішов з ним і проклятий Мазепа. Стали під Полтавою. У царя сила війська, а у шведа і проклятого Мазепи ще більша. Став швед побивать москаля, а Петро і каже: “Дай міні, шведо, хоть трохи одиху!” Той дав. Петро пішов у свій стан і пита: “Чи нема, братці, між вами богатиря або характерника?”

Перемир'я тривало недовго — два, три дні, 12 днів, але з цього моменту всі події стають фантастичними, тут широко використовуються найхарактерніші елементи богатирського епосу: Полтавська битва вже представлена як двобій богатирів Семена Палія та Івана Мазепи, і Семен Палій перемагає силою дуже рідко, а найчастіше — хитрістю, чарами та характерництвом (про військове мистецтво зовсім не йдеться).

Мазепа вже був цілком упевнений у перемозі, тому, завчасно святкуючи її, “п'є та гуляє”, поблагливо ставлячись до війська Петра I: “А Мазепа проклятий сидить у кам'яному мурі на третьому етажі і чай п'є”; “Ну що ж, — каже Мазепа шведові, — хортуна війни в наших руках. Три дні не пошкодить нам. Нас ніхто в світі не може здолати. Міг би подоліти тільки Семен Палій, так його вже давно й на світі нема”.

Несподівана поява Семена Палія кардинально змінює перебіг битви. Семен Палій лицарським способом повідомляє Мазепу про свою присутність — стріляє з лука або рушницю. Пущена стріла віщує немину загибель Мазепи і його війська, тож досить було одного влучного пострілу, щоб вирішити долю не лише Полтавської битви, а й усієї України: “Об'їхав Палій тричі Мазепине військо, піднявся угору, коли дивиться — Мазепа із шведом саме обідають; він стрільнув з пістоля, а пуля зараз і впала до Мазепи в лож-

ку. Мазепа подивився угору та й каже до шведа: “Ткаймо, брате, пропали ми, бо Палій уже на волі!” Кинули й обід та скоріше тікати”; “...та зарядив срібною кулею ружо, як стрелне, а Мазепа з Карлом саме обідали, а та куля прямо їм в полумисок і впала та й закипіла кров'ю. “Е, — каже Мазепа, — вже Палій на волі!” Та як кинулись тікати, та сами себе і порубали”; “Палій пустив стрілку, та стрілка впала у лусту м'яса, де Мазепа з чужоземним королем на радощах бенкетував, балював. Як побачили вони стрілку, то й кажуть: “Годі вже воювати, бо вже є Семен Палій!” — та й до утьоку тоді”.

Проте в більшості варіантів Семен Палій не застосовує навіть лицарської зброї, а воює лише характерництвом, “ангельським чином”: обставляє корогами або тричі об'їжджає Мазепине військо, перетворює увесь шведський порох на пил, одводить очі ворогам, від чого їм здається, що “як кінця світові нема, так і Палієвому військові”, наводить смертельний страх на шведів, поставивши вгору три вогненні стовпи тощо: “А Палій за два дні та й об'їхав нічю військо Мазепи конем. Як об'їхав кругом, так і засмутив Мазепину рать”; “Каже Мазепа: “То Палій! Він як перехресте, то й амінь, а як об'їде кругом військо — військо заміша”. І правда — як замішалися військо, давай самі себе істреблять”; “Як приблизився Палій дуже близько до війська, став, а потім взяв та й помалу об'їхав кругом усе лядське військо. Тільки що він об'їхав те військо, баче Мазепа, що його ляхи начебто з глузду зсунулись — взяла та й почали друг друга бити та один в одного стріляти, та так до останнього чоловіка й перебили самі себе”; “Як об'їхав, то козаки Мазепенкови мов подуріли і стали один одного колюча да рубать. А Мазепенко навтікача”; “Палій сів на коня да об'їхав кругом Мазепине військо, да як поставив оттак ратище, то їм здалось, що то ліс стоїть. От вони й почали їхати через той ліс, схилившись. А Палієві козаки давай рубать їм голови. А Мазепа постеріг, що лих, да як ударить у тарабани: “Гей, братці, втікайте, бо ще старий собака жив!” “Тут же він поробив шведові увесь порох його пилом, на все військо вороже напустив великий туман, а потім вивів угору три високі огненні стовпи і нагнав на шведа та на Мазепу такий великий страх, що вони покинули все своє добро та давай швидче тікати”.

Щоправда, у деяких варіантах Семен Палій все-таки вдається до бойових дій, але для цього він не витрачає багато зусиль, бо перемагає ватагою із 12 осіб або одним пострілом із гармат, заряджених нахрест: “От і взяв заряджати пушки нахрест: та туди, а та туди. “Тепер, — каже, — стреляйте, то не багато зостанеться!” Як ударили ж, то так як билина на пожарищі зостанеться, то так с того війська зосталось. От і погнали Мазепу”.

Отже, і перемогу в Полтавській битві, й усю славу її приписують білоцерківському полковникові Семенові Палію, про якого народ складав численні легенди, пісні та думи. Він і є справжнім героєм епосу XVIII століття:

*Ой уже ж хміль, тонкая хмелинка
Коло древа в'ється,
Уже ж шведський король
з Палієм Семеном*

*Під Полтавою б'ється.
Ой уже ж хміль, тонкая хмелинка
З тичини похилився,
Уже ж шведський король
Палію Семену
У ніжечки поклонився.*

Феодосій Гуменюк. “Карл XII та Мазепа після Полтавської поразки”

Коли Полтавська битва з народних пісень та легенд постає перед нами “як на долоні”, то цього не можна сказати про Батуринську трагедію. Не дивно, бо більш як за сто років, відтоді, коли зроблено перші записи фольклору, духовна і світська влада повністю витравила історичну пам’ять про Батурин, тож місто епізодично згадується в деяких легендах, зокрема записаних П. Кулішем, а долю його можна лише вгадувати в натяках на жорстокі репресії проти Гетьманщини, якими покарав українців московський цар “за Мазепу”.

В одній легенді, можливо, є натяк на героїчну оборону Батурина, однак ця битва описана швидше як частина Полтавської баталії чи як її прелюдія: “Ото став бити Мазепа на Царя, то Бог знає, що робить. Аж на розділ на церкву постягував у Батурині пушки да бив. Так ізбив, що вже, — каже козак, — так наше війською завертілося, що пропадать, да й тільки”.

Згадується Батурин і в думі “Битва Полтавська”, яку вперше опублікував І. Срезневський у збірнику “Запорожская Старина” (1833) і яку більшість науковців (М. Драгоманов, Ф. Колесса, К. Грушевська, Б. Кирдан та ін.) вважають фальсифікатом. “Придивляючись ближче до новіших віршів чудної цієї “думи”, ми побачимо, що вони майже цілком зроблені з маніфесту царського про те, як би то шведський король поступова в “несколькох деревнях”, — писав М. Драгоманов.

Саме шведському королю та його прихильникові Мазепі автор “думи” приписує жорстоке знищення Батурина:

То став король шведський із
Мазепою тайно втікати,
На царських людей вдарили:
Много царських людей побивали.
А у городі у Батурині
Мужиків да жінок
Улень сікли да рубали,
Церкви палили,
Святі да ікони під ноги топтали,
Пліти справляли,
На той бік Дніпра утікали.

М. Драгоманов уважав це місце найгіршою з усіх помилок “думи”, однак для нас важливо, що автор, фальсифікуючи історію, все-таки подає інформацію про жакливі події в Батурині. Важливо й те, що перекладання своїх злочинів на плечі опонентів — правдива і характерна риса політики Москви не лише у XVIII, а й у XXI столітті.

Попри це, український народ добре знав своїх кривдників і, на відміну від І. Срезневського, мав чітку позицію щодо них. Позиція ця виявлялася в легендах та переказах про події XVIII століття, хоч вони опосередковано торкаються трагедії в Батурині, однак яскраво описують звірства, які чинили московські солдати в містах і селах України. Наприклад, у переважній більшості легенд і пісень Семен Палій як нагороду за перемогу в

Полтавській битві просить царя не плондрувати Гетьманщини: “Так хотів царь за Мазепу усю Гетьманщину вигубить, да ото й каже Палію, як уже побили Мазепу: “Ну, тепер, Палію Семене, чого ти од мене хочеш? Чи великого панства, чи злота, чи що?” А він каже: “Що ж, царю, я буду просить тебе об одну річ: подаруй мині!” — “Що таке? Кажі!” — “Не плюндруй, — каже, — Гетьманщини!” — “Ну, — каже, — добре, для тебе дарую”.

Факт, що народ в уста улюбленого героя вкладає таке прохання, свідчить про те, як гостро стояла ця проблема в Україні у XVIII столітті.

В іншому варіанті, який також записав П. Куліш на Переяславщині, надзвичайно поетично змалювано всенародний плач і молитовне звертання до Бога, щоб Він відвернув царський гнів. Не викликає сумніву, що такий духовний порив міг бути, і цим народний оповідач пояснює несподіване відвернення лиха. Вражає й те, що легенда не тільки не засуджує царя, а мовби звинувачує гетьмана Мазепу в його злочинах: “От за того Мазепенка розгнівався царь Петро на Вкраїну. Зараз шле указ, щоб рубали впень увесь народ. Уже й шаблі повиймали, щоб рубать. А тут усюди в труби та в жоломійки смутно та жалібно вигравають, а по церквах молебні правлять, щоб одвернув Господь гнів царський.

Аж ось шле Петро другий указ: велить всім голови здиьмать.

То вже й шаблі поодпускали, та ще такі голів не здиьмають. А тут усюди в труби та в жоломійки смутно та жалібно вигравають, а по церквах молебні правлять, щоб помилував Господь невинні души.

Коли ж шле Петро третій указ і прощає ввесь народ. Тоді вже всюди скоки та музыка. Звеселився ввесь люд християнський”.

В одній легенді, записаній В. Каллашем, цар Петро уподібнений до царя Ірода, а його військо — до татар: “Царь як розсердивсь на Мазепу, то дав приказ вигубляти малоросіянських младенців: одсунуть було лаву та попід стінкою поставлять дітей рядком, а тоді лавою й придавлять до стіни — так по всій Україні робилося”.

Про те, що татари вбивали дітей лавою, знаходимо в численних історичних легендах Південної України (записи Я. Новицького, Д. Яворницького), так нібито чинили і шведи, коли перебували на Україні, й запорожці з татарськими немовлятами. Можливо, цей колись реальний епізод став символом жорстокості, як те, що у XX ст. в меморатах про голод 1933-го чи 1947 років таким символом став останній вузлик зерна (крупини чи картоплини), вирваний із рук немовляти. Страждання і кров невинних дітей, за християнськими уявленнями, завжди волає до Бога, і помста за це неминуха. Саме в таких деталях і виявлялося справжнє ставлення народу до своїх поневолювачів.

ДО ЧОГО ПРИЗВЕЛА ПОЛТАВСЬКА БИТВА?

Вадим ДЖУВАГА,
історик, м. Полтава

Зараз три країни Європи морочаться, як відзначати 300-річчя Полтавської битви: святкувати чи зовсім не помічати? Ювілей цієї події вже викликав масу публікацій в українській, російській і шведській пресі.

Публікації в Росії не відкривають нічого нового. Історикам і журналістам нема потреби струшувати пил з архівних справ, лише переписати газетні публікації до 200-, 250-літнього ювілею “победи руского оружя”. Ставлення Росії до події, яка звела три народи у смертельному двобої біля українського міста Полтави, за 300 років не змінилося.

Проте росіянам слід інакше поглянути на власну історію, якщо їм не байдуже, яка думка у світі склалася про Росію. Судячи об’єктивно, всі перемоги Росії (й СРСР) на полі битви, розрекламовані російською імперською пропагандою, оберталися важкою поразкою у внутрішньому і зовнішньому житті.

Наприклад, переможна війна з Наполеоном призвела до консервації феодалізму, якого Росія позбулася лише тоді, коли європейські країни вже півстоліття впевнено почувалися у комфортніших ринкових умовах. Перемога у Другій світовій війні означала для Росії та інших підрадянських республік півстолітнє панування тоталітаризму на теренах не лише СРСР, але й країн Центральної Європи. Наслідки тоталітарного минулого пострадянські країни досі відчувають.

Навпаки, важка поразка Російської імперії в Кримській війні (1853—1856 рр.) зумовила падіння середньовічного ладу і стрімкий розвиток суспільства завдяки ліберальним реформам. Безславна військова операція в Афганістані сприяла розпаду зовні могутньої радянської імперії на незалежні держави, деякі з них вже стали повноправними членами європейської спільноти.

Так само із широко “розпіареною” придворними імперськими

Меморіальна церква на полі Полтавської битви

трубадурами перемогою “руского оружя” під Полтавою. Для Росії це означало становлення абсолютної царської влади і зміцнення феодальної системи господарства, що зрештою призвело до вкрай низького рівня суспільного життя, політичного й економічного відставання Російської імперії від провідних країн світу. Це відчувається і нині — тільки природні багатства Росії й величезна територія дають їй змогу бути серед світових лідерів.

Для України перемога Московії в Полтавській битві була чужою.

Починаючи з 1701 року, українці брали участь у всіх війнах Московії, аж до самого розпаду СРСР (наприклад, два останні в історії Герої Радянського Союзу (укази від 17.9.1991 р. і 25.12.1991 р.) Олег Бабак і Леонід Солодков були родом з Полтавщини й Луганщини).

1713 рік — указом Петра I віковичну назву нашого східного сусіда Московія було змінено на грецьке написання віковичної назви України — Русь (грецьк. Росія), тобто сусіди вкрали у нас нашу ж назву. А Україну велено називати Малоросією.

1720 рік — заборона Петра I друкувати будь-які книжки українською мовою, крім церковних (але

й вони мали перед тим пройти московську цензуру).

1722 рік — введення в Україні Малоросійської колегії замість гетьмана. Колегія керувалася російським і підпорядковувалася цареві. Тоді ж у Петербурзі ув’язнили козацьку старшину, яка протестувала проти введення колегії.

1764 рік — скасування Гетьманщини. Україну поділено на губернаторства, козаків переведено в кавалерійські та піхотні частини російської армії.

1775 рік — знищення Запорозької Січі.

1783 рік — повне закріпачення українських селян, вільних з часів Хмельниччини (з 1648 року).

1849 рік — розгром Кирило-Мефодіївського братства, яке ставило за мету відновлення Української держави.

Членів братства засуджено або відправлено у заслання. Зокрема, братчик Тарас Шевченко отримав 10 років солдатчини.

1876 рік — указом Олександра II (Емський указ) заборонено українську мову і книгодрукування нею. Зрозуміло, в усіх навчальних закладах викладання провадилося російською мовою, тобто освіта була засобом зросійщення українців. Заборона діяла до 1905 року.

1910 рік — заборона Столипіним національних товариств “іногородцев”, до яких зараховували й українців.

1914 рік — масові репресії царату проти українців, у результаті яких вислано до Сибіру велику кількість українських діячів, серед них — Михайла Грушевського й Андрія Шептицького.

1917—1921 роки — збройна війна білої та червоної Росії проти незалежної Української Народної Республіки.

1921—1922 роки — масовий голодомор в Україні, спричинений більшовицькою політикою воєнного комунізму.

1919—1933 роки — збройна боротьба більшовиків проти українського повстанського руху.

1932—1933 роки — другий, найжакливіший Голодомор в Україні.

1941—1945 роки — масове винищення українців на фронтах Другої світової війни. Наприклад, 19—21 грудня 1941 року в бій проти танків під Москвою кинуто 1-й та 2-й кавалерійські корпуси з кубанських українців, у результаті чого вони були знищені.

1943—1962 роки — збройне придушення українського повстанського руху на ВСІЙ території України — від Карпат до Кубані.

1946—1947 роки — третій голодомор українців.

Отака коротка історія віковичної українсько-російської “дружби”, започаткованої під Полтавою.

“Віриш у свою дорогу?
Іди і не звертай з неї!”

Віталій ДОНЧИК:
“ВІН “ЛУПАВ СКАЛУ”

Сьогодні чую багато розчарувань не просто у помаранчевих, бо це сила різнорідна, а загалом у політиці. Тому зараз багато згадують тих лідерів демократичних рухів, які починали, були в ореолі народної шани і любові, починаючи від Лук'яненка, Гориня, Бадзя, тих, хто повернувся з ув'язнення, і до письменників, які ставали супроти тоталітарного режиму.

Сьогодні запитують: де наші моральні авторитети в політиці? Чому їх не можна порівняти з Чорноволом у послідовності боротьби за Україну? Він, звичайно, міг і помилятися, але не допускав компромісів ні тимчасових, ні тривалих. Він “лупав скалу”. Не знаю, що могло б істотно змінити його як борця. Здавалося б, ось постала незалежна Україна, коли можна вже просто “політикувати” в політиці. Але виявляється, і надалі тут треба залишатися борцем.

Звичайно, нам не вистачає Чорновола. Це була людина пристрасі. Той образ незалежної вільної України, який він виніс крізь випробування, вистраждав, був ключовим. У нього не було втоми. Він, може, й знав, як і кожна людина, хвилини розпачу, зневіри, але не поступався психологічно, емоційно. Тому й був великим організатором. А це дуже непросто, адже важко було створити таку велику першу в Україні справжню ідеологічну партію на базі Руху.

Олена БОНДАРЕНКО:
“ПРИКЛАД БЕЗКОМПРОМІСНОСТІ”

Переконана, що В'ячеслав Чорновіл був визначною *постаттю* в сучасній історії України — історії змагань за незалежність, за права людини, права нації. Це величезний приклад для його ровесників, сучасників, нині сущих і наступних поколінь. Його позиція стосовно національної ідеї, демократії, свободи була настільки чесною і відвертою, що її не могли розхитати жодні чинники. Це була людина надзвичайної порядності, непідкупності й безкомпромісності, адже йшлося про засадничі ідейні національні цінності.

Мені випало величезне щастя і відповідальність тривалий час бути пліч-о-пліч із В'ячеславом Максимовичем: кілька років працювала заступником голови Народного руху. Можу сказати з усією відвертістю, що це була видатна людина у спілкуванні з колегами, соратниками, однодумцями, партійцями, людиною величезної доброти, розуміння. Він знав на ім'я всіх працівників апарату Руху, дуже багатьох рухівців, був у курсі подій їх-

ЛИЦАР УКРАЇНИ

25 березня 1999 року загинув В'ячеслав Чорновіл. Попри офіційний вердикт слідства, що це була звичайна аварія, громадськість не полишає думка про сплановане політичне вбивство. Та й розслідування резонансної справи неодноразово то припинялося, то відновлювалося. Сподіваємося, що правду нарешті буде встановлено.

Смерть Чорновола трагічно збіглася з розколом Народного руху України, найпотужнішої громадсько-політичної організації, що виборювала незалежність Української держави. На жаль, розкол партії, як показали наступні 10 років, практично відсунув колісь потужний Рух на узбіччя української політики. Однак це тема окремої розмови, яку ініціювала наша газета, започаткувавши дискусію про єдність національно-демократичних державницьких сил. Зараз ми хочемо вшанувати пам'ять видатного патріота України.

Наша газета звернулася до соратників Чорновола, людей, які його знали, молодієї генерації політиків. Ми попросили розказати про роль В'ячеслава Чорновола в новітній українській історії, про те, чому саме нині гостро відчуваємо відсутність такого політика в суспільному житті.

На ці запитання відповідають: один із фундаторів Народного руху, академік НАНУ Віталій Дончик, депутати Верховної Ради України нинішнього скликання.

нього особистого життя. Міг піднести настрий, дух людини, запитати: “Як Ваш син? Як здоров'я Вашої мами?”, називаючи сина чи маму на ім'я та по батькові.

Він був моїм учителем не лише у політичному становленні, а й в життєвих ситуаціях. Я приїхала до столиці з Луганська 1993 року, мене запросили на роботу до Народного руху. На відміну від багатьох наших демократів, політичного досвіду бракувало. Все, що я вмію, навчилася у В'ячеслава Чорновола. Він був не лише прикладом борця за національну ідею, а й людини, яка вірила в Бога, в Україну, в найкращі якості людини. Іноді помилявся, довіряючи людям, але вважав, що це краще, ніж недовіра.

Тепер нам дуже бракує Чорновола як людини, що завжди була надзвичайно поряд-

ною. Бо є люди, які втілюють непорядні речі, забуваючи, що Україна у нас єдина.

Арсеній ЯЦЕНЮК:
“НОСІЙ УКРАЇНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ”

Я, на превеликий жаль, не був знайомий з Чорноволом, бо тоді ще політикою не займався. Але дуже багато людей мені про нього розповідали, чимало й читав. Тому б назвав його справжнім українцем, носієм українських цінностей. Нам бракує зараз таких справедливих українців, бракує чесних людей. І біда в тому, що рік у рік їх меншає. Але боротимемося!

Лілія ГРИГОРОВИЧ:
“ЙОГО ОБРАЗ ПРАЦЮЄ НА УКРАЇНУ”

Звичайно, нам бракує Чорновола. Якби

якщо б не було Чорновола, то Україна була б у верхньому кутку. Адже він був таким, як і ми. Сьогодні так і жив. Сьогодні ми тільки загрузло в брудних технологіях економічного накопичення капіталу, що такого орієнтира, такого символу, світоча ми просто не маємо. Абсолютність Тараса Шевченка полягає в тому, що він сформував світоглядні позиції нації. Універсалізм Чорновола в тому, що він сформував чесну європейську політику за національні інтереси. Сьогодні у нас є політика за ту чи іншу персону, власні приватні, корпоративні, часом кримінальні інтереси. Політики ж за національні інтереси немає. Вочевидь, це тому, що немає Чорновола. Без нього Україна значно довше борсатиметься на шляху, який колись поет назвав “на ясні води, на тихі зорі”. Але все одно ми прийдемо до цього, бо був такий син українського народу як В'ячеслав Чорновіл, і його образ, його жертва працюють на Україну.

Владислав КАСЬКІВ:
“АКАДЕМІЯ ПОЛІТИКИ”

Чорновіл для мене — це академік від політики. Він належить, безперечно, до категорії великих людей України. У чому його багатство для нас, молодого покоління? Я був студентом, коли Чорновіл досяг zenіту політичної слави, коли став уособленням наших вільних змагань. Це як в університеті: є професор, який у тебе викладає, ти його поважаєш, любиш за професіоналізм. А є світило в науці. Саме таким був для мене Чорновіл.

Якщо оцінювати з погляду політичної історії України, то Чорновіл — один з небагатьох, хто не просто політик, а державний діяч. Він бачив Україну не лише у даний конкретний момент, а й у перспективі й ретроспективі як самодостатню державу. Сьогодні, на жаль, дуже мало таких політиків.

У Народному русі як широкому громадському об'єднанні я перебував зі школи. А ось про перипетії в партійному середовищі мені судити важче. Але те, що розкол у партії стався внаслідок цілеспрямованої провокаційної роботи, очевидно. Думаю, плеяда романтиків, які формували Народний рух, не мала “імунітету” до цинічних дій наших ворогів чи опонентів. Але правда перемагає. Справа Народного руху живе, і хоч би як називали нині будь-який політичний драйв, на завжди залишиться в історії те, що Українська держава постала з Народного руху.

Спілкувався
Петро АНТОНЕНКО

Фото Петра Антоненка

Михайлина КОЦЮБІНСЬКА

“Якби довелося починати все спочатку та вибирати, я б обрав життя, яке прожив, — писав В'ячеслав Чорновіл у своїй “Колонці редактора” газети “Час-Тіме”. — Не будемо говорити високі слова про ідею, відповідальність тощо. Ти вирішив, що так, а не інакше потрібно діяти. Віриш у свою дорогу? Іди і не звертай з неї! Щоб зберегти те, що є найціннішим для кожної людини, гідність і самоповагу і мужність бути чесним. Перед собою. Перед співвітчизниками. Перед Україною”.

Знаю Славка Чорновола в далеких 60-х. Серед г'рона тих, з ким щасливо звела мене доля, нелукавих, відданих ідеї, екзистенцій-

«МУЖНІСТЬ БУТИ ЧЕСНИМ»

но вироблених, він від початку мав своє місце, своє поклонання. На тлі людей типу Світличного, до яких належала і я і яких умовно називали “філологами”, людей, далеких від чистої політики, які до всього доходили через категорії етики й естетики. Славко завжди вирізнявся як *політик* — з виразним усвідомленням мети і намаганням виробити конкретні способи її досягнення. Таким був і як організуючий чинник шістдесятницького руху Опору, і як видавець “Українського вісника”, й у своїй нелегкій табірній і засланській епопеї — саме він очолював боротьбу за статус політв'язня і саме його співтабірник і друг Стуса і Чорновола Михайло Хейфец називав “зеківським генералом”.

Завжди і всюди був людиною з чітким самовизначенням і усвідомленою мотивацією вчинків: “Постійно треба самоутверджуватися, як спортсменові тренуватися”, зауважив в одному з листів. Мав блискучу реакцію, завжди був готовий до дії, не чекаючи слушної нагоди, не визнаючи “тих ялових зберігачів потенцій для добрих днів, тобто для ніколи”.

В оцінці Чорновола для мене передусім важить моральна домінанта його особистості й чину: “Всі ми тримаємося тільки на моральному самозбереженні”. “Моральне самозбереження”... Те, чого так бракує сучасному політикумові.

З листа до сина: “Немає у мене тієї

“принциповості” (її звуть ще “хохляцькою зятістю”), коли власні амбіції, особиста неприязнь або третьорядні дрібниці зводять у ранг принципів і навіть світоглядних розходжень — та й заварюється чергова ворохобня, якими переповнена наша історія. Бог з нею, з такою безплідною “твердістю”. Задля справи, задля дійсного поступу можна промовчати, можна й на компроміс іти. Але при такій своїй “нетвердості” я знаю, що є межа, яку я ніколи не переступлю, якби мене навіть шаткували на дрібні цурпалки, і є провідна зірка, яка світитиме мені, коли навіть лишусь сам у пустелі”.

Розмірковуючи над долею “лицаря абсурду” Бориса Антоненка-Давидовича, в листі до автора цих рядків твердив: “Навіть куля Хвильового важить менше, ніж вагота такого довгого і довго послідовного життя”. Його разить “такий собі радикалізм застілля”, або — у “Швейкові”: “Будьмо чехами, але не афішуймося”.

Радикалізм на показ, словесний патріотизм, залежний від ситуації, “собі на умі” — все це було чуже й неприйнятне для нього. Така цілкова поглиненість, екзистенційна заангажованість справою, невизнання — навіть позірних, для годиться, для тактичної вигоди — подвійних стандартів подекуди сприймалася його оточенням, особливо у нездоровій атмосфері практичної політичної діяльності, як авторитаризм. Власне від тієї подвійної моралі він і постраждав наприкінці життя, отруєний зрадою і нерозумінням.

Органічно не сприймав гри амбіцій на тлі патріотичної діяльності, хвороби гетьманства. Був чужий національній всеядності, ідеалізації свого тільки за те, що воно своє. Непомилково розпізнавав затаврований Шевченком типаж “кирп-гнушкошиєнкових” — чи

чим чи сучасною автократією (відста до дружини). Він, обернений до людей, хотів бачити в них добре і не був налаштований очікувати удару від ближнього. Кажуть, зле знався на людях. Що ж, спостерігаючи ті прикри трансформації, яких зазнавали й зазнають деякі з його колишніх колег і соратників, мовби й пересвідчуєшся в цьому. Та попри недогляди, можливо, хибні оцінки, невдалі тактичні ходи, а то й стратегічні помилки (не варто ідеалізувати Чорновола як “еталонного” політика — був емоційною, одержимою, але живою, а отже, суперечливою людиною), завжди підкорявся моральному імперативові.

Ніколи не “торгував” Україною — ані в малому, ані в великому. Ні в кабінеті слідчого, ні в парламенті. Ні як член-засновник Гельсінкської групи, ні як голова Руху і кандидат у президенти.

Ніколи не належав до тих, кого Василь Стефаник називав “кар'єровичами” і “добробкевичами”.

Завжди для нього Україна була над усе. І це не фраза. Загалом не зловживав патріотичною фразою. Ті високі слова, що прориваються назовні, в нього вистраждані, підтримані чином і “оплачені” життям. Ім віриш...

І на закінчення — містка і напрочуд точна характеристика Чорновола в написаному під свіжим враженням від його трагічної загибелі листі відомого літературознавця з Австралії Марка Павлишина: “Для мене Чорновіл був чи не єдиним з українців, що зумів зробити крок від дисидентства до великої політики. Він був найбільш видимим зв'язком сьогодення з тим світлим періодом, коли українськість сповідували тільки герої. Сподіваюся, що відхід Чорновола отверезить національні та демократичні сили й змусить їх опам'ятатися та відмовитися від остаточних вправ у самознищенні”.

Сподіватися ніколи не пізно...

Олексій РОВЕНКО,
с. Горохолина Богородчанського р-ну Івано-Франківської обл.

“Весна народів” 1848 р., пробуджена австрійською революцією, сприяла національному відродженню українського духу. Як зазначає професор Ростислав Пилипчук, “на хвилі австрійської революції, що дала поштовх українському національному рухові, виник український театр. У Львові на той час не було ще українських мистецьких сил, які узяли б на себе ініціативу створення театру не те що професійного, як це було в деяких підлеглих Австрії слов’янських і неслов’янських країнах, а й аматорського”.

Оскільки орган українського самоврядування — Головна Руська рада, центр якої був у Львові, мала серед оточених філій найміцнішу в Коломиї, то саме Коломийська рада взяла на себе ініціативу створення українського театру.

Місцевий священик Іван Озаркевич був натхненником цієї справи. Ім’я Івана Озаркевича (1795—1854 р.) недаремно вписано до енциклопедичних видань і монографій дослідників театру. Адже саме він був батьком відомого в Галичині посла Івана Озаркевича і дідом талановитої письменниці Наталі Кобринської.

“Сей Озаркевич, — писав І.Франко, — був чоловік надзвичайний, натура артистична, повна енергії і неясних поривів до чогось вищого, кращого, ніж те тісне та сіре, яким жило руське духовенство за часів панщини. Рік 1848 оживив його надзвичайно”.

Скориставшись із того, що в Коломиї було надруковано тексти п’єс Івана Котляревського “Наталка Полтавка” та “Москаль-чарівник”, Озаркевич адаптував їх до умов Галичини — з-під його пера з’явилися нові версії “Дівка на виданню, або На милованне нема силовання” і “Жовнір-чарівник”. Крім змін у назвах п’єс відчувуються зміни і в діях творів. Зокрема, у п’єсі “Наталка Полтавка” місце дії переноситься з широких полтавських степів на Покуття. Зазнають заміни пісні й імена. Так, головна героїня Наталка стає Анничкою, упущено ознаки Полтавщини, зокрема

згадку про шведів. Незначні зміни було зроблено в піснях “Ой під вишнею”, “Ой мати, мати”, “Чого вода каламутна”, “Чи я тобі, дочко, не добра желаю”. Замість популярної пісні “Ой я дівчина полтавка” Анничка співає “Хоть я дівчина бідненька”.

Ось так звучала переробка “Видно шляхи полтавські”:

*Видно шляхи коломийські, славу околицю,
Пошануйте сироточку, бідную дівчицю.
Хоч убога і простачка, а чесного роду
Не стид мені шити, прости і носити воду...
Вив в жупанах і письменні, тож рівні з панами,
І як же вам рівнятися з простими дівками?*

21 травня 1848 року в Коломиї було здійснено постановку вистави “Дівка на виданню”, що викликало нечуваний ентузіазм не лише серед українського населення, а й серед загальноміської публіки, а це німецькомовні австрійці, чехи, євреї, а також поляки, хоч поляки постійно перешкоджали наступним українським виставам. “Публіка була тою виставою так прямо очарована, що з великими оваціями приймала аматорів на спеціальне влаштованому комерсі, і те так заохотило коломийських міщан, що виїхали з тою виставою до Львова і Перемишля”, — пише галицька преса 20-х років.

Важливу роль у створенні аматорського театру, крім І. Озаркевича, відіграли бургомістр Сильвестр Дрималик, директор Коломийської гімназії Микола Верещинський, австрійський офіцер Алоїз Ляйтнер — мистецький керівник і режисер цієї й наступних вистав.

Перша вистава в Коломиї мала величезний успіх і розголос по всій Галичині. Навколо театру згуртувались активісти українського національно-визвольного руху. Коломийські аматори, окрілені високою оцінкою глядачів, вирішили давати вистави щочетверга. Але на перешкоді стали польсько-шляхетські елементи. Друга вистава “Дівка на виданню” відбулася приблизно у вересні 1848 року, бо, як писав письменник Григорій Боднар, “підплатили були актора 200 ринських сріблом”, і той зірвав виставу. 12 жовтня 1848 року було показано третю виставу, на цей раз прем’єру “Жовніра-чарівника”.

КОЛОМИЯ ТЕАТРАЛЬНА

Найдавнішому театрові Галичини — 160 років

Маючи успіх у шанувальників мистецтва, на прохання делегатів “собору руських учених” коломийська група, залучивши львів’ян, зіграла виставу “Дівка на виданню”, чим започатковано український театральний рух у Львові. Відбулося це 19 жовтня 1848 року. Звідси театр поширився до Перемишля і Тернополя.

Була спроба перетворення аматорського театру на професійну українську трупу, але з цього нічого не вийшло, оскільки після 1848 року настали часи реакції, апатії серед української інтелігенції, ідейного розбрату, москвофільства, привезеного російськими емісарами в обозі царської армії, що йшла на Угорщину для придушення революції.

Перший етап історії Коломийського театру обмежується трьома роками: 1848—1850. Але це був могутній поштовх до визрівання української національної культури в умовах окупації.

Театр відродився в Галичині аж 1864 року. 1879-го в Коломиї було створено перше літературно-драматичне товариство імені Григорія Квітки-Основ’яненка, статут якого передбачав постановку однієї вистави на місяць. 1911 року в місті зареєстровано аматорський театр імені Івана Котляревського. Його першою виставою традиційно стала “Наталка Полтавка”.

Під час Першої світової війни діяльність театру припинилася. 1916 року було створено театр імені Тобілевича, а 1920—30 роки позначені діяльністю на коломийській сцені Олексі Скалозуба та Дмитра Николишина, які гуртували навколо себе талановиту молодь.

У роки німецької окупації театр не припиняв діяльності. Під орудою талановитого режисера Івана Когутяка він був єдиним, що мав у репертуарі твори, заборонені німецькими окупантами. У роки Другої світової війни на сцені йшли історична драма Л. Старицької-Черняхівської “Гетьман Дорошенко”, “Тріумф прокурора Дальського” К. Гуцала.

З 1939 до 1962 року театр у Коломиї діє як професійний. Він знаменитий такими творчими особистостями як актор і режисер Василь Симчик та заслужена артистка України Оксана Затварська. Василеві Симчику належить близько 30 режисерських робіт та майже 20 ролей. Саме в театрі формувався талант Василя Симчика як актора сцени і кіно.

1962 року радянська влада закриває театр. Він втрачає статус державного, але творчої діяльності не припиняє, продовжуючи працювати як самодіяльний, згодом стає народним. У грудні 1989 року за рішенням громади, за ініціативи Дмитра Чиборака та тодішнього завідувача міського відділу культури Сергія Козлова, міська рада, головою якої був Михайло Юзюк, приймає ухвалу щодо надання театру статусу державного, щоб продовжити славу театральну традицію Коломиї й Галичини, несучи високий дух сценічного мистецтва.

За роки незалежності України Коломийський драматичний театр став важливим

культурно-мистецьким центром Прикарпаття. Творчий дорожок колективу — понад 50 вистав. Серед них сценічні першопрочитання на українській сцені: “Гуцульський рік” Гната Хоткевича, “Камінний хрест” Василя Стефаника, “Іродова морока” Пантелеймона Куліша, “Гроші” Івана Карпенка-Карого, “Земля” Ольги Кобилянської, “Боа констріктор” Івана Франка.

Вистава “Боа констріктор” стала основним елементом Всеукраїнських мистецьких заходів з нагоди 150-річчя Великого Каменяря і науково-практичної конференції “Мистецька Україна Івана Франка”, що відбулася у Коломийському драматичному театрі під егідою Академії мистецтв України та ювілейного франкознавчого конгресу “Іван Франко: дух, наука, думка, воля” організованого Міністерством освіти і науки України та Львівським національним університетом ім. Івана Франка.

За найкраще режисерське вирішення виставу відзначено дипломом Восьмого міжнародного театального фестивалю “Мельпомена Таврії” у Херсоні.

Високий дух попередників вміло передає творчому колективу відродженого театру його головний режисер і художній керівник заслужений артист України Дмитро Чиборака. У його творчому осмисленні — нові небуденні спектаклі: “Дон Жуан з Коломиї” Леопольда фон Захер-Мазоха, “Горгон” Гната Хоткевича та “Дівка на виданню” Івана Озаркевича — вистава, з якої розпочав свій творчий літопис Коломийський театр.

Історія становлення Коломийського театру — це наполегливе виборювання права на існування, самобутнього шляху розвитку, власного оригінального художньо-естетичного обличчя. З Коломиєю пов’язали долю найкращі актори свого часу, патріоти українського театру: Микола Бенцаль, Володимир Блаватський, Іванна та Іван Біберовичі та інші.

Оригінальною програмою, насиченою мистецькими несподіванками, готується подивувати своїх шанувальників Коломийський драматичний театр у майбутньому.

— **Святославе, чи вважаєте себе поетом?**

— Це заголосно, мабуть, — поет. Вважаю себе насамперед музикантом. Оскільки ту музику, що я пишу, прийнято виконувати з текстами, то доводиться писати і слова. А слова називаю швидше емоціями, ніж поезією, бо над ними багато не працюю. Ставлюся до них так: що прийшло в голову, те й написав, не відточую їх, як Пушкін, наприклад.

— **Тобто музика на першому плані, а текст уже...**

— Так не сказав би, просто маю дар від Бога вгадувати мелодію. Із текстами трохи тяжче, бо для цього потрібне натхнення. Мелодію зіграти можна в будь-який момент — ті емоції викликати дуже легко. А ось слова... Треба мати настрої, спеціальний стан — вони так просто не приходять.

— **Коли приходять музи творчості — вдень, уночі, над ранок?**

— Якось уночі спробував написати текст на одну з нових пісень — цікаво виходить, нетипово для мене. У мене був інший настрої, не піднесено-збуджений. Не міг спати. Інколи вранці, інколи вночі — доба не має жодного значення.

— **Творчість — це повсякденне життя поета-музиканта Вакарчука?**

— Повсякденне, дуже сумбурне, і насправді все не так добре, як здається. Інколи пишуться тексти тому, що вже треба їх писати. Бувають справжні моменти натхнення. Просто світогляд і досвід, чи, можливо, по-

СЛОВА НАЗИВАЮ ЕМОЦІЯМИ

Музикант, вокаліст, фізик-теоретик, народний депутат, посол доброї волі ООН, рятівник української книжки — навіть важко уявити, ким ще може стати Святослав Вакарчук у майбутньому. Та сьогодні йшлося про поезію.

чуття стилю не дозволяють просто так робити, і я стараюся, щоб врешті все було красиво, хоч у цю стихію не влажу, щоб не було шучно. Проте намагаюся уникати банальностей. Вважаю, що емоції первинні, а знання у творчості потрібні до певної міри. Настає момент, коли знання починає витіснити творчість. Є дуже багато прикладів у сучасній музиці, яку дуже добре знаю. Коли, здавалося б, освічені люди все знають, критики все це оцінюють — кажуть, що все професійно, із глибоким знанням. А люди цього не люблять.

— **Кажуть, поет знає правду життя і пропускає життя крізь серце. Ви відповідаєте своєму вікові чи десь у душі старший і, знаючи життя, можете щось сказати новому поколінню?**

— Ні, я не старший, а такий, як є. Навіть думаю, що молодший. Просто маю нахабність зазирати в майбутнє, і здається, що щось знаю. Насправді нічого не знаю. Інколи життя пропонує сюрпризи, і ти розумієш, що знання, які були до того, можуть в один момент розбитися.

— **У чому секрет популярності Ваших текстів?**

— Секрет у простоті, у тому, що вони не відірвані від аудиторії, в тому, що на високу поезію там натяків нема. Я з великою повагою ставлюся до поезії. Але зізнаюся чесно: в її класичній формі, як мистецтво в мистецтві, на поезії не розуміюся. Для мене вона — намагання за красивими формами заховати зміст. Багатьох поетів виокремлює прекрасна форма, але за змістом усе банально. Мені дуже подобається поезія початку ХХ століття, футуристична зокрема. І не тільки українська, а й світова, адже було багато сказано небанального. Наприклад, Ахматова або Лорка. У них простою мовою все сказано, не можна стверджувати, що там багато складного. Але все щиро. Багато хто буде здивований, але я ніколи не розумів, що геніального у Пушкіна. Форма, рими гарні, а читаєш — крім казок для дітей нічого почерпнути не можна. У цьому плані Лермонтов мені значно ближчий, бо здається глибшим, він звертав більшу увагу на зміст, ніж на форму. Вважаю, що зміст може бути одягнений у прості речі. Це у мене від науки, тому що займався теоретичною фізикою, а там існує думка, що Бог придумав лише цифри 1, 2, 3 і 5. У видатних формах геніальних науковців не побачите інших цифр. Вони дуже прості: більш як 5, Бог не знає. Тому і в поезії намагаюся не звертати уваги на зовнішність...

Спілкувалася
Світлана ДМИТРЕНКО

МИСТЕЦЬКЕ СВЯТО ВСЕУКРАЇНСЬКОГО «ДЖЕРЕЛА ТАЛАНТІВ» У ДОНЕЦЬКУ

У Донецьку відбувся VII Відкритий конкурс української пісні, танцю, народної музики та образотворчого мистецтва імені Т. Г. Шевченка “Джерело талантів”.

Нагородження Мар'яни Чорної

Марія ОЛІЙНИК,
заступник голови ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Шевченка, м. Донецьк

Конкурс започаткували і вже всьоме провели управління культури і туризму Донецької облдержадміністрації, Донецьке обласне об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка за підтримки управління в справах сім'ї і молоді Донецької обласної державної адміністрації та Донецької міської ради.

Конкурс проводять у п'яти номінаціях: “солісти-вокалісти”, “гурти сучасної популярної музики”, “танцювальні колективи”, “образотворче мистецтво”, “ансамблі народних інструментів” та в чотирьох вікових категоріях (7—11 років; 12—15 років; 16—20 років та 21—33 роки).

Цьогорічний конкурс був присвячений 195-й річниці з дня народження Великого Кобзаря.

Перший конкурс “Джерело талантів” було проведено в Донецьку 1998 року з ініціативи Всеукраїнського товариства “Просвіта”, яке відзначало тоді 130-річчя.

Головна мета конкурсу — виявлення талановитих виконавців серед аматорів з усіх областей України, популяризація українського національного мистецтва на Донеччині, обмін та взаємозбагачення культурних традицій різних регіонів України, сприяння розвитку творчих можливостей, піднесення рівня духовності й культури, популяризація народної творчості, налагодження творчих контактів та обмін досвідом серед учасників конкурсу.

Попри кризу, VII конкурс все-таки відбувся, але через скорочення фінансування конкурсант змагалися тільки у трьох номінаціях — “солісти-вокалісти”, “танцювальні колективи” та “образотворче мистецтво”.

У конкурсі взяли участь понад 400 виконавців з усіх регіонів України.

Урочисте відкриття відбулось, як завжди, у Палаці культури металургів. У фойє виставлено роботи, заявлені для участі у конкурсі в номінації “образотворче мистецтво”. Це картини, виконані різними видами техніки на українську тематику, а також роботи декоративно-прикладного мистецтва: українська вишивка, вироби з бісеру, кераміки, декоративний розпис, об-

робка дерева, каменю, металу та шкіри, плетіння з лози й соломи, писанки та інше.

Гран-прі конкурсу журі присудило Ірині Зайцевій з Донецька за 45 вишитих хрестиком ікон.

Першу премію отримали Дмитро Білашинський з Красноармійська, Ольга Семенова та Юлія Сагіна з Донецька в молодшій віковій категорії, Ганна Кравець, Олена Авдеева, Ігор Мазур з Донецька у середній віковій категорії та Валентина Білаш з Красноармійська й Єльвіра Шур з Донецька у старшій віковій категорії.

Другою премією нагороджено: Аліну Орешко з Красноармійська, Олену Пузіну й Валерію Гулая з Донецька (молодша вікова категорія); Яну Кривко і Ганну Сірик з Донецька, Марію Корнієнко з Красноармійська (середня вікова категорія); Зінаїду Зуй з Красноармійська та Олену Позднякову, Маліку Лутфуну з Донецька (старша вікова категорія).

Роботи Дмитра Болдирева, Олександри Нечаєвої з Донецька (молодша вікова категорія) та

Олександри Розанової, Ганни Гердо з Донецька та Ганни Чабанової з Волновахи (середня вікова категорія) журі оцінило третьою премією.

Перший день конкурсу розпочався змаганням солістів-вокалістів. Українська пісня — це бездонна душа українського народу, за словами Олександра Довженка. Пісня — це частина духовного життя народу, вона не залишає його ні в радості, ні в смутку, крокує за ним з дитинства до старості. З піснею на вустах він не тільки відзначає свята, а й славить свої перемоги над ворогом.

Для участі у конкурсі було відібрано за відео- та аудіоматеріалами 80 виконавців з різних куточків країни. Журі очолила народна артистка України, професор Донецької музичної академії ім. Сергія Прокоф'єва Аліна Коробко.

Учасники показали настільки високий рівень виконавської майстерності, що журі змушене було збільшити кількість премій з 12 до 20.

У кожній українській пісні гармонійно поєднувалися слова, музика, костюми, що створювало неповторне враження досконалого спектаклю. Члени журі не могли стримати емоцій і, порушуючи протокол, аплодували виконавцям.

Найкращою журі визнало й одностайно присудило гран-прі 13-річній Мар'яні Чорній з міста Білої Церкви, що на Київщині, яка вразила всіх виконанням пісні “Батькова сорочка” П. Дворського на слова Г. Булаха.

Ансамбль “Суднобудівельник”

Першою премією нагородили: Олену Поспехову та Валерію Симулік з Харкова в молодшій віковій категорії; Андрія Підкалюка з Дружківки та Ганну Тиху з Житомира в середній віковій категорії; Марину Шуть з Харкова в старшій віковій категорії.

Другу премію здобули: Єлизавета Чернова з Добропілля, Оля Ковальчук з Житомира й Тамара Курашвілі з Донецька в молодшій віковій категорії; Ася Коренева з Луганська та Анастасія Гусельникова з Вугледара в середній віковій категорії; Анастасія Еліна й Катерина Овчаренко з Донецька в старшій віковій категорії.

Третьою премією нагороджені: Данило Боднар з Донецька, Ганна Могилатова з Добропілля, Ксенія Нечипоренко з Донецька та Валерія Хоменко з Білої Церкви в молодшій віковій категорії; Дар'я Лінкіна з Макіївки, Елеонора Хоружая з Дружківки й Тетяна Земскова з Києва в середній віковій категорії; Максим Гавриченко з Донецька в старшій віковій категорії.

Другий день засяяв неповторним колоритом різнопланових танцювальних колективів. Конкурсну програму розпочав, згідно з жеребкуванням, ансамбль танцю “Подарунок” Палацу культури Авдіївського коксохімзаводу, що на Донеччині. Їхні запальні танці “Козачок” та “Юзівська полька” забезпечили ансамблю першу премію.

Гран-прі конкурсу в номінації “танець” отримав народний ансамбль танцю “Суднобудівельник”

(четверта вікова категорія) з Миколаєва за “Козацькі мрії” і “Гопак”, постановки яких увійдуть в золотий фонд танцювального мистецтва.

Першу премію присуджено народному ансамблю танцю “Барвінок” (Луганськ), танцювальному колективу “Калина” (Іллічівськ Одеської області). Другою премією нагороджено: танцювальний колектив “Дана” (Іллічівськ), зразковий ансамбль танцю “Зірниця” (Донецьк). Лауреатами III премії стали: ансамбль народного танцю “Галичанка” з Тернополя, народний художній ансамбль танцю “Візерунок” з Херсона та зразковий ансамбль танцю “Квіти України” з Горлівки Донецької області.

Дипломи вручав заслужений діяч мистецтв України Геннадій Дибовський.

Незабутнім став для всіх глядачів, а також для самих конкурсантів гала-концерт “Джерело талантів”, який складався з 52 яскравих номерів у виконанні талановитих конкурсантів і тривав 3,5 години.

Після гала-концерту відбулася церемонія нагородження та вручення подарунків переможцям. Кожний учасник отримав диплом та футболку з логотипом “Джерело талантів — 2009”. Управління в справах сім'ї і молоді Донецької обласної державної адміністрації нагородило переможців з Донеччини путівками до табору “Артек”.

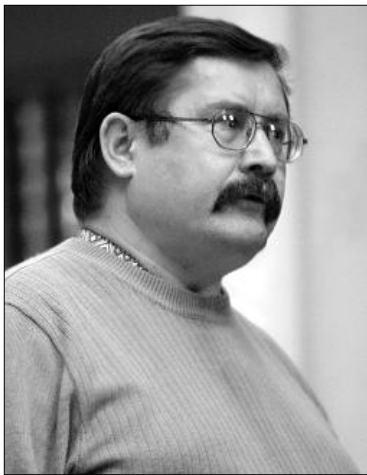
Після цього у виконанні всіх учасників пролунала пісня “Ми українці — всюди українці, допоки світить нам одна зоря”. Під святковий феєрверк та розмаїття літаючих кульок учасники вирушили на святковий фуршет.

Роз'їжджаючись по домівках, конкурсант дякували організації, які профінансували і провели на високому мистецькому рівні некомерційне українське свято в Донецьку. Передусім висловили особливу подяку голові Донецької обласної державної адміністрації Володимирові Логвиненку, голові Донецької обласної “Просвіти”, ректору Донецького національного університету, академікові НАН України, Герою України Володимирові Шевченку та директору “Джерела талантів” Миколі Присяжнюку — режисеру, музиканту, який був душею цього свята. На його плечах тримається вже сьомий конкурс. Це фахівець з невичерпною справою творчості, відданий своїй справі. Він, як ніхто інший, уміє залучати дорослих і дітей в світ прекрасного, що вкрай потрібно в наш скрутний час, час відродження національної свідомості, моралі, духовності.

Ласкаво просимо українську таланти наступного 2010 року на день народження Тараса Шевченка в Донецьк на VIII Всеукраїнський конкурс “Джерело талантів”.

Володарка гран-прі в номінації “образотворче мистецтво” Ірина Зайцева з учнями

Роман КОВАЛЬ,
Історичний клуб “Холодний Яр”

Цього вечора відбулося й оприлюднення двосерійного документального фільму “Вільне козацтво” (Національна телекомпанія України, 2009), автори якого — Роман Коваль, Андрій Данильченко й Олександр Рябокрис. На заході виступили заслужений артист України кобзар Тарас Силенко, лідер гурту “Тінь сонця” Сергій Василюк, гурт “Рутенія” та бард Сергій Шишкін. Письменник Василь Шкляр презентував свій новий роман “Залишенець” — про останніх гайдамаків Холодного Яру. Так вшанували пам’ять борця за Україну його нащадки.

“Спогади... На самоті перебрали день за днем, рік за роком те, що вже збігло в минуле, відтворити в собі пережиті радощі й болі, пережити їх ще раз і ще раз... Болючу привабливість цього “заняття” знає лише той, хто має що згадувати: хто любив і ненавидів всією душею, хто знає смак голоду й музику небезпеки, хто зустрічався на вузькій доріжці віч-на-віч зі смертю, чув її віддих і... щасливо розминувшись, показав їй услід дулю”, — писав Юрій Горліс-Горський (Юрій Городянин-Лісовський).

Слава наздогнала його, сотника Армії УНР, у Львові, де він 1934 року випустив дві книги спогадів — “Отаман Хмара” і першу частину “Холодного Яру”. Вже наступного року у Львові з’явилося друге ви-

І ВИБУХНУВ ОГОНЬ НОВИЙ

20 березня у Культурно-мистецькому центрі Києво-Могилянської академії презентовано ювілейне, десяте видання історичного роману Юрія Горліса-Горського, що його здійснив Історичний клуб “Холодний Яр”.

дання роману “Холодний Яр” (першої частини). Друга частина “Холодного Яру” потрапила до рук львівського читача 1937 року.

“Холодний Яр” мав у Галичині величезний успіх, особливо серед молоді. В переповнених “Просвітах” відбувалися колективні вечірні читання. Жорстока правда про козацько-селянські повстання у Центральній Україні наповнювала серця галицької молоді ненавистю до ворога та бажанням заступити polegших. Імена холодноярців ставали псевдо молодих оунівців. Без перебільшення можна сказати, що Юрій Горліс-Горський став творцем тисяч українських героїв, які у славили Батьківщину в 30—40-х роках ХХ століття...

У Холодному Яру Юрій опинився в лютому 1920 року в складі Армії УНР Михайла Омеляновича-Павленка. З перших хвилин перебування там відчув незвичайний бойовничий патріотизм місцевих селян. І його серце переповнилось, як він згадував, “якоюсь щемливою радістю”.

Через хворобу Юрій залишився на лікування у Мотрині монастирі, в якому тоді стояв полк гайдамаків Холодного Яру Василя Чучупаки.

Випадкова обставина змінила життя Юрія: в Холодному Яру торкнувся він серця України, знайшов побратимів, бойовою дружбаю з якими пишався все життя; тут він відчув глибокий щем втрат і поразок та щастя продовження боротьби за свободу Батьківщини. А Холодний Яр знайшов у ньому захисника і вдячного літописця.

Під псевдонімом Залізняк Юрія призначили осавулом 1-го (основного) куреня Холодного Яру. Брав участь у численних боях за свободу

України. У романі писав: “Коли дві нації борються, білі рукавички мусять бути скинені. За п’ять років на фронтах довелося розрубати в бою череп не одному німцеві, мадярові, москалеві, але що можна піднести шаблю на ворога, який уже кинув зброю, що ворог лише мертвий перестав бути ворогом, з цим я погодився лише тепер, на цьому клаптеві української землі, який треба було відстояти — або загинути”.

У червні 1942 року Юрій, уже відомий письменник, нарешті повернувся до Холодного Яру. Оселившись в Олександрівці, збирав свідчення від учасників боротьби, доповнив другий том роману. Якось із колишніми холодноярцями Іваном Філоненком і Закревським Юрій вирушив з Олександрівки через Нову і Стару Осоту на Голоківку. Письменник із захоп-

ленням оглядав місцевість. Та знівечений Мотрин монастир засмутив його... Зайшли на подвір’я. Горліс-Горський розповів товаришам про те, як навесні 1920 року тут святити зброю гайдамаки.

Спогади, спогади... Потягло за вали, де він вбивав чекістам кинджал “у ліву кишеню френча”, де пізнав істину, що “від того, скільки цеглинок ворожого муру проб’ємо лезами і кулями, залежить висновок боротьби”...

Заночували у Медведівці, в родині Дем’яна Чучупаки. Зрозуміло, Юрій подарував Чучупакам два томи роману “Холодний Яр”. Виявилося, що староста Медведівки — колишній холодноярць, який із відходом росіян повернувся до рідного села. Староста подякував Богові, що врятував Юрієві життя і дав можливість “описати той наш пекучий

вогонь, що вибухнув проти московської навали незгасимим полум’ям Холодного Яру. Хоч комунарія наш вогонь пригасила, — сказав староста, — але у вогнищі тому жевріє іскра. Маймо ж віру і надію, що настає час, і вона розгориться у незгасиме всеукраїнське вогнище”.

Юрій відвідав у Мельниках батьків Василя і Петра Чучупаків. Старенькі вже Степан та Оксана були зворушені...

Могили Василя Чучупаки огородили парканом, почистили металевий хрест, на якому внизу прикріпили тризуб. “Наступного дня, — згадував підхорунжий Чорноліського полку Михайло Дорошенко, — в неділю, з самого ранку, в Медведівку на урочисте Богослужіння йшли гурти людей із сіл та й із Чигирини. Прибув із Суботова і колишній холодноярський старшина, а нині староста села Лука Полудень. Прийшло ще кілька колишніх учасників холодноярського повстання, поспішали гурти молоді, зацікавлені подіями недавнього минулого... Після служби Божої всі походом прийшли до могили отамана Василя Чучупаки... Коли відправили панахиду і священник виголосив “Вічна пам’ять”, очолена Іваном Філоненком почесна варта дала з рушниць салют”.

Із наступом Червоної армії почався шлях Юрія на Захід. Спочатку він зупинився у Рівному, де видавав газету “Волинь” Улас Самчук. Під час однієї із зустрічей Юрій заявив Уласу, що “справу визволення України не програно”. Улас у споминах “На коні вороному” писав, що Юрій — “завжди оптиміст”, для нього “клімат війни те саме, що для риби вода”. “Ех, братику!.. — казав Юрій Уласу. — Ніяка холера нас не здушила і не здушить... Зрозуміло, що після... цієї, вибач, перемоги кацапня зажере носа, але... наша справа не програна! Не програна! Ми ще вернемося! Це пам’ятай! Ми тут забули свою люльку... Вони сюди прийдуть — це факт. Наставлять своїм героям і нашим холоуям пам’ятників... Але ми вернемося за люлькою і всі ті пам’ятники знесемо на смітник. Це станеться!”

Серце легенди — Холодний Яр

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

УСІМ, ХТО БЕРЕ УЧАСТЬ В АКЦІЇ «ЗБУДУЙМО КОБЗАРЕВУ ЦЕРКВУ»

Починаючи з 2001 року, на рахунок надходять кошти, зібрані тисячами українців. Нині на 06 березня 2009 року сума благодійних внесків становить 905 136 гривень.

Згідно із Законом України “Про Національний банк України”, що встановлює правила проведення банківських операцій, постановою НБУ № 53 від 06.02.2009 р. в АКБ “Київ” введено мораторій на задоволення вимог кредиторів строком на шість місяців з 09.02.2009 р. до 09.08.2009 р.

Відповідно МБФ “Українська родина” вважає за необхідне тимчасово припинити розповсюдження рахунку 26045200145101 у ПФ АКБ “Київ”, та, щоб уникнути будь-яких непорозумінь, просить не надсилати коштів “На Кобзареву церкву” на зазначений рахунок.

Про подальший хід здійснення всенародної ініціативи інформуватимемо громадськість на шпальтах “Слова Просвіти”.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Сергій КЛИМКО
279-49-47

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР’ЯН
270-55-57

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Сергій КЛИМКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosivity.org.ua

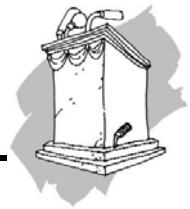
Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301212
Наклад у березні — 46000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 4,27 грн.
на 3 місяці — 12,36 грн.
на 6 місяців — 23,42 грн.

НОВООБРАНА ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА РАДА РОЗПОЧАЛА РОБОТУ

19 березня 2009 року відбулося перше пленарне засідання першої сесії Тернопільської обласної ради шостого скликання, під час якого голова обласної територіальної виборчої комісії Наталя Чуйко оголосила результати виборів 15 березня 2009 року та зачитала список новообраних депутатів Тернопільської обласної ради.

Після оголошення результатів відбулася реєстрація депутатів.

Нова обласна рада розпочала роботу з обрання тимчасової президії, головою якої став член політвиконкому ВО

“Свобода”, депутат Тернопільської обласної ради Олексій Кайда.

Переконливу перемогу на виборах до Тернопільської обласної ради здобуло Всеукраїнське об’єднання “Свобода”. За українських націоналістів проголосувало 154 325 мешканців Тернопільщини, що становить 34,69 %.

Так ВО “Свобода” встановило абсолютний рекорд на виборах до Тернопільської обласної ради. Досі найбільшу підтримку отримував Блок Юлії Тимошенко. На виборах 2006 року БЮТ підтримали 34,46 % мешканців області.

За результатами виборів “Свобода” отримала 50 зі 120 депутатських мандатів у Тернопільській обласній раді.

ЛЖЕЕЛІТА ОРГАНІЗУЄ КАМПАНІЮ ЦЬКУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОПОЗИЦІЇ ТА ЗАЛЯКУВАННЯ УКРАЇНЦІВ

Висвітлення тернопільських виборів у ток-шоу “Я так думаю з Анною Безулик” стало прикладом брутального порушення всіх журналістських стандартів.

19 березня 2009 року в суспільно-політичному ток-шоу “Я так думаю з Анною Безулик” на 5 каналі обговорювали результати виборів до Тернопільської обласної ради.

Напередодні до прес-служби ВО “Свобода” звернулися гостьові редактори ток-шоу і запросили його голову Олега Тягнибока взяти участь у програмі.

Проте вже 19 березня 2009 року зателефонували із гостьової редакції програми “Я так думаю з Анною Безулик” і відмовили Олегові Тягнибоку в участі в передачі “у зв’язку зі зміною формату”.

Така відмова в праві на участь у дискусії політичній силі, яка здобула безумовну перемогу на виборах, має, м’яко кажучи, дивний вигляд. Особливо з огляду на те, що ток-шоу виявилось по суті “перемиванням кісток” самої “Свободи”. Тобто у програмі право висловити думки про “Свободу” отримали всі, окрім... самої “Свободи”. Попри те, що на тернопільських виборах “Свобода” здобула більшу підтримку, ніж партії Президента і лідера парламентської опозиції, блоки прем’єр-міністра та спікера парламенту, разом узяті.

Учасники програми виразно показали свою справжню мету. Перероджене ток-шоу Ани Безулик виявилось вульгарним агітпропом. На його тлі кучмістські темники, інформаційне кілерство Піховшека та “п’ятихвилинки ненависті” Корчинського—Джангірова — дитячі забавки. Глядачі стали свідками показового судилища, що відбувалося

за найкращими традиціями брежнєвських кампаній цькування інакомисльців. Впадало в очі, що лицедійство “суду над буржуазними націоналістами” розігрують, як по нотах, хоч вирок наперед готовий. Замовлений сценарій, вочевидь, не передбачав присутності не те що адвокатів, а й самих “підсудних”. Зате обвинувачення виспівував зведений хор... учорашніх комуністів. В один голос. Поза очі.

Вражає не лише те, що програму зробили за принципом усі проти “Свободи”, і не маніпулятивно змонтована відеонарізка, в якій деякі колоритні кадри зовсім не стосуються “Свободи”. І навіть не те, що замість неупередженого журналістського розслідування та зрівноваженої дискусії політиків і політологів громадянам підсунули брутальне судилище. Це вже не дивує. “Свобода” до такого звикла. Але вся ця агітбригада мажорів із політики накинута ще й на українців Тернопільщини. За те, що вони, бач, посміли реалізувати конституційне право на волевиявлення.

Яких тільки провин не “шили” тернополянам майже всі учасники телевізійного судилища! Лунали звинувачення і в страшній радикалізації, й у нечуваному сплеску ксенофобії, й у відродженні фашизму, і в розколі України. Приплели навіть важке економічне становище та депресивність регіону, що назвали причиною низького рівня політичної освіти і свідомості громадян. Перемогу “Свободи” мало не ох-

рестили вибором неосвічених селян, а вільний вибір — заледве не замахом мешканців краю на основи демократії.

Звісно, все це можна було б списати на низький рівень організаторів ток-шоу, якби не розуміння того, що дійство на 5 каналі добре зрежисоване, тому й відмовлено лідерів “Свободи” в участі. Бо присутність у студії Олега Тягнибока чи речника об’єднання звела б нанівець усі брехливі випадки, пересмикування та маніпуляції. А головне, було б кому поставити на місце всіх, хто взявся судити українців Тернопільщини.

Всеукраїнське об’єднання “Свобода” вимагає від “режисерів” та “акторів” так званого ток-шоу “Я так думаю з Анною Безулик” вибачень та спростування всіх неправдивих даних, що ганьблять честь, гідність та національні почуття українців Тернопільщини.

Щодо “Свободи”, то ми не потребуємо вибачень збанкрутілих політиків, які бравували у ганебному ток-шоу без опонентів. На лежну оцінку їм уже дала громада Тернопільщини. Рано чи пізно це зроблять усі українці.

P.S. Заяви про нібито сприяння “Свободі” й навіть “розкручення” об’єднання у ЗМІ — очевидне лицемірство. У програмі “Свобода слова” на ICTV представників “Свободи” не було від лютого 2007 року, у “Свободі” на “Інтері” — понад два роки. Поява Олега Тягнибока на “Шустер-live” стала другою участю лідера об’єднання у цій програмі за весь період її існування. Щодо “Свободи” триває щільна інформаційна блокада. Навіть з приводів небуденних та суспільно важливих, чи в разі безсумнівних політичних перемог українських націоналістів не допускають до ефірів. Натомість у постійній ротатії на телеекранах країни — одні й ті самі обличчя ремигають одні й ті самі безплідні ідеї.

Матеріали підготувала
**прес-служба
Всеукраїнського
об’єднання “Свобода”**

АНТИУКРАЇНСЬКІ ВИБРИКИ В СЕВАСТОПОЛІ

Олександр ПОНОМАРІВ, доктор філологічних наук, професор Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, заступник голови Всеукраїнського товариства “Просвіта”

Депутатка Севастопольської міської ради Л. Литвинова підготувала матеріал з промовистою назвою “В чем состоит опасность билингвизма — информация для родителей”, з яким збирається провести “громадські слухання”, щоб переконати батьків у шкідливості викладання низки предметів у севастопольських школах українською мовою.

Про “ерудицію” цієї пані свідчить хоч би такий уривок з її опусу: “С точки зрения психолінгвистики двуязычие может пониматься как билингвизм и как биглоссия. Билингвизм формируется системой образования путем преподавания на неродном для ребенка языке. Биглоссия предполагает овладение неродным языком с помощью мыслительных процессов, сформированных на основе родного языка”. Для підтвердження своїх думок пані депутатка вдається навіть до авторитету видатного українського мовознавця, філософа, фольклориста, етнографа, літературознавця, педагога й громадського діяча Олександра Потебні, вилучивши з його характеристики слово **український**.

Про недовірність двомовності в пізнанні світу видатний філолог говорив тільки тоді, коли йшлося про перші роки життя людини. А викладання в школі починається, коли дитина вже опанувала проце-

си мислення на основі однієї мови. Далі йде вивчення різних предметів, серед них і інших мов. Відомо, що чим більше мов людина знає, тим глибше вона пізнає світ.

Тепер про суть загаданих у матеріалі термінів. Термін **біглосія** не існує взагалі. Є **диглосія** — наявність в одному суспільстві двох мов або двох різновидів однієї мови, що виконують відмінні функції й протистоять одна одній. Так було в тих суспільствах, де книжній літературній мові протистояла розмовна народна мова. Так було, наприклад, у Греції, де до останньої третини ХХ ст. існувало дві форми грецької мови — книжна катаревуса й розмовна димотика. Так було в Київській Русі XI—XIII ст., де протистояли дві близькоспоріднені літературні мови — давньоруська й церковнослов’янська.

Двомовність (білінгвізм) — це володіння двома мовами, використання двох мов у рамках однієї державної чи соціальної спільноти. У колишньому Радянському Союзі, на початку його існування, в неросійських республіках, крім рідної мови, вивчали російську, яка була мовою міжнаціонального спілкування. Попервах це була нормальна двомовність, бо рідна й російська мови не протистояли одна одній. А коли почали творити “нову історичну спільність — радянський народ”, двомовність набула форми диглосії. Російська мова витісняла мови неросійських народів майже з усіх сфер життя, отже, стала протистояти їм.

Повернутися до такого стану закликає севастопольських батьків пані Литвинова. Думаю, що севастопольці не повинні піддаватися на провокації таких “просвітників”, світогляд яких затьмарений мороком

російського шовінізму. Цей морок не дає змоги таким депутатам усвідомити, що вони живуть у державі, де єдиною державною мовою була, є і буде українська. Її треба знати всім громадянам цієї країни. Крім прав, на яких наголошує Л. Литвинова, громадяни України мають і обов’язки перед нею. Один з таких обов’язків — поважання законів держави, шанобливе ставлення до державної мови.

Закінчує свій опус пані Литвинова так: “С верой в русский язык, с надеждой на светлое будущее наших детей, с любовью к Севастополю”. Не маючи нічого проти цієї віри, надії й любові, хочу, проте, нагадати слова двох поетів — українського й російського. Славний син луганської землі Володимир Сосюра у вірші “Любіть Україну” закликав:

*Любіть Україну у сні й наяву,
Вишневу свою Україну,
Красу її, вічно живу і нову,
І мову її солов’їну...*

*Любіть у труді, у коханні, в бою,
Як пісню, що лине зорею.
Всім серцем любіть Україну свою —
І вічні ми будемо з нею!*

Авідомий російський поет Володимир Солоухін, коли радянська влада заходила зливати мови й нації, написав статтю “Що нас споріднює”, яку закінчував словами: “Хай живе Галія Ізмайлова, яка танцює по-узбецькому, Гоар Гаспарян, що співає по-вірменському, Расул Гамзатов, який пише по-аварському. Хай живе таджицький орнамент, естонська графіка, чукотська різьба по моржовій кості. Хай живе велика російська мова, але хай живе й солодкоспівна, ні з чим не зрівнянна українська мова!”

Прислухаймося до цих мудрих порад і не заважаймо дітям бути повноцінними громадянами України.

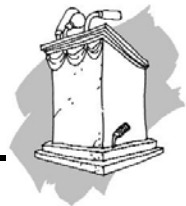
ПАМ’ЯТНИК ЦАРИЦІ — БЛЮЗНІРСТВО

“Встановлення пам’ятника особі, яка знищувала український народ та українську державність, не можна розцінювати інакше, як блюзнірство”, — заявив член центрального проводу Української народної партії Володимир СТУПАК, коментуючи рішення Луганської міської ради встановити пам’ятник російській імператриці Катерині II.

“Ініціатори рішення про встановлення пам’ятника Катерині II у Луганську свідомо перекручують факти, — упевнений Володимир Ступак. — Саме поселення, на місці якого постав сучасний Луганськ, існувало задовго до указу Катерини II, а містом Луганськ став лише через 60 років після підписаного Катериною указу. Відповідно посилення на історичні передумови не мають нічого спільного з реальністю. Вочевидь, такими рішеннями Луганська міська влада, що складається переважно з представників Партії регіонів, просто прагне відвернути увагу людей від загальних проблем, черговий раз поглумитися над історичною пам’яттю українського народу”.

“Така ситуація склалася внаслідок відсутності чіткого законодавства, яке забороняло б встановлювати пам’ятники історичним особам, що були окупантами України і нищили державу, — сказав представник УНП. — Коли таке законодавство існуватиме, у місцевих органах влади зникне бажання чинити подібні провокації та з’явиться більше часу займатися дорогами, лікарнями, дитячими садками”. Політик нагадав, що УНП була першою, хто виступив з ініціативою ліквідації символів тоталітарного минулого. “Ми хотіли позбавити Україну можливих пам’ятників катам українського народу, зокрема і таким, як Катерина II, яка, як відомо, остаточно знищила українську державність, долучилася до нищення козаків, які, до речі, були справжніми засновниками Луганська”, — наголосив представник УНП.

Прес-служба УНП

СІЛЬСЬКИЙ ХЛОПЕЦЬ ІЗ ТЕКЛІВКИ ПРОТИ СІЛЬСЬКОГО ХЛОПЦЯ З ХОРУЖІВКИ

● ДОБОРОЛИСЯ...

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Не хочеться писати ні доброго, ні поганого про Володимира Яворівського, який недавно повторив замовну технологію інформаційного “дотискання” чинного Президента, щоб той негайно подав у відставку. Зрозуміло, що В. Яворівський — партійно-агітаційний багнет БЮТ і мусить виконувати доручення. Інша річ, як він це робить — багатослівно, розлого і з агітаційним запалом типового радянського письменника, який слухать... Він думає, що служить народові, повчає народ і любить Україну й українців. Та чи любить він конкретного українця — брата свого, щоб у такий спосіб підтвердити свою віру?

Згадаймо слова Христа про те, що нема віри в людині, яка не любить брата свого. Великих слів велика сила — це не віра, а щось протилежне. Чому бачимо на всіх телешоу Володимира Яворівського, чуємо по радіо Володимира Яворівського й анонімно пишемо сотні вбивчих коментарів під його текстами і подумки визнаємо: не читали ми жодного твору голови НСПУ.

Тепер стало модно препарувати політичну публіцистику з газет називати літературою. Письменникові не варто бути політиком. Тоді він втрачає українську віру і починає служити золотому тільцю,

адже політика — концентрований вираз інтересів економіки, а в Україні — це концентрація інтересів економіки неукраїнської за суттю. На прикладі Яворівського маємо тисячі слів і безконечну балаканину про національну ідею, але досі немає практичного поступу. Про це говорено досить, але все марно. Ми, українці, чомусь у час відродження державності виносимо на поверхню не системних державників, а партлітераторів, які згубили українську справу в образі Винниченка і добивають українську віру словами Яворівського. Подібні “правдолюбці” стають сміливими лише під чужою сильною рукою і безжально, в екстазі самомилювання толочать перші несміливі сходи віри українців у власну спроможність і значимість в Україні. Вони навіть не розуміють, що чинять і чим це обернеться для наступних поколінь.

Може, і справді пан Яворівський вірить у власну місію “санітара національного лісу”, упень винищуючи слабких і нерішучих українців, яким справді пощастило пробитись до вищих щаблів влади, зважаючи на те, що й у парламенті справжніх українців небагато. Може, він не знає, що морально знищувати українців лише за слабкість ще зарано, адже все українство ще не зміцніло. Невже він, як справедливий і найвищий за чином літератор, не відчуває власного підтексту? Чи не втратив він чуття історичного моменту, який саме зараз

робить економічно вигідним безкоштовне переконане інформаційне кілерство української віри, сподівання українців на те, що Президентом України може бути етнічний українець і може завершити своє служіння гідно?

Біда в тому, що саме патріоти-українці не дають українському Президентові природно допрацювати, не те щоб підтримати такою більшістю, як значиться за паспортами. Тепер, правда, українськість не значиться в паспорті, то декому можна й одноплемінність вважати порожнім звуком. Хоч ні, у світі трохи інакше, але чому бракує віри і братньої любові саме нам? Чому хлопець з Теклівки не повинен розуміти хлопця з Хоружівки і хоч про людське око не топити в багнюці? Хіба годиться українцеві, який волею талану опинився серед сильних і багатих, зіштовхувати такого, як сам, униз, обзивати невдахою і недоукраїнцем?

Недоукраїнці... Чи є хто між нас, живих, без тавра недоукраїнства? Навіть той, хто вважає себе справжнім, віртуально живе в іншій Україні без такого телебачення, такої преси, таких “справедливих” літераторів і “національно-компромісних” політиків. Доки нема нормальної України, доти не буде справжніх українців — і навпаки. Але звідки візьмуться справжні й сильні українці, коли на хлопця з Хоружівки завжди знайдеться “справедливий термінатор” — хлопець із Теклівки?

«ДЕРЖАВУ — В ЗАСТАВУ»

● ДОЖИЛИСЯ...

Петро АНТОНЕНКО

Здавалося б, нас уже важко чимось здивувати. Однак дійсність весь час підкидає дивовижу. Приклад, як і годиться, подає столиця.

Днями Київграда з подачі керівництва міста ухвалила рішення, яке важко сприймати всерйоз, але так само не варто до нього ставитися, як до жарту. Миська рада як господар комунальної власності міста вирішила передати у заставу банкам під їхні кредити де-що з цієї власності.

Спершу про кредити загалом. Виявляється, столиця, яка стягла до себе чи не половину ресурсів держави, вкрай збідніла. Чи то загальноукраїнська влада в особі уряду обирає бідний бюджет бідної столиці, як заявляє мерія, чи миська влада довела столицю до зубожіння, як твердить уряд, — не порпатимемося зараз у цій колотнечі. Невідомо, чи справді потрібні столиці ці “вливання”, чи ні, але факт, що миська влада заволодала про кредити, які банки “за так” не видають, а лише під заставу. Тож у столиці надумалися “поставити на кін”, цебто в заставу не просто миську нерухомість, а видатні пам’ятки історії та культури, архітектурні шедеври, зокрема Національну оперу України. Оцінили її в 36 мільйонів гривень (понад 4 млн доларів). Та у столиці деякі квартири олігархів коштують майже стільки, а їхні замиські вілли — вже точно.

Навіть безглуздя слід розумно мотивувати. Один із заступників миського голови спокійно заявив, що така застава — символічний акт, і що насправді ніколи, тобто навіть за умови неповернення банкові кредиту “заставлені” об’єкти у міста не заберуть. Не треба бути юристом, щоб зрозуміти: все далеко не так просто, як твердить чиновник. На нас може очікувати судова баталія між банком і миськradoю за театр чи музей. І цьому ніхто не здивується.

Ще далі пішов інший заступник мера — той, що секретар Київради. Після деяких заяв цього юного чиновника мимоволі згадуєш прислів’я “Хоч стій, хоч плач”. Той заявив, що у пропонуваному фокусі із заставами не просто нема нічого страшного, а це навіть благо — для міста і всієї України. Мовляв, Київ, таким дивовижним чином намалювавши гроші з нічого, вичручить всю державу в скрутну годину кризи.

Фото Ксенії Гладішевої

Не вдаватимемося у полеміку стосовно того, що такі гроші “з нічого” обертаються шаленою інфляцією. Говорити треба про інше: що ще готові заставити деякі представники влади? Національні святині, на їхню думку, можна, попри те, що пам’ятки історії та культури перебувають під охороною держави, чи закон забороняє їх приватизацію і продаж. Що ще доведеться заставляти після театрів і музеїв? Приміщення Верховної Ради, уряду, Секретаріату Президента? Саму Київраду? А, може, Лавру і Софію?

Врешті-решт, здоровий глузд в суспільстві ще залишився, і депутати миськради вилучили зі списку об’єктів, які планують здати під заставу, будинок Національної опери, інші історико-культурні пам’ятки. Але чимало об’єктів таки потрапили “в кандидати” на заставу і можуть піти “з молотка”. І хтозна, що вчинять з ними нові господарі. За вакханалії руйнації й забудов у столиці можна чекати всього — такого, що мимоволі здивуєшся.

КИЇВСЬКИЙ МІСЬКИЙ РАДІ СВЯТОШИНСЬКИЙ РАЙОННІЙ РАДІ м. КИЄВА НА ЗАХИСТ СКВЕРУ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

Злочини здебільшого вчиняють під покровом ночі або коли люди втрачають пильність: українці відзначали 195-річчя з дня народження Тараса Шевченка, а Товариство з обмеженою відповідальністю “Компанія Гетрекс” позлодійському вночі з 9 на 10 березня вирізало 140 дерев у сквері імені Василя Стуса, що в Святошинському районі Києва. Понад столітні дуби та “святошинські високогорлі сосни, що рурами гудуть, вгорнувши в небо крони величаві”, — вони вже лежать повержені. Цей сквер становив екологічну та культурну цінність. Знищення його завдало непоправної шкоди місту і його мешканцям.

Назва скверу імені Василя Стуса не встигла стати офіційною.

Два роки тому, 21 квітня 2007-го, в Міжнародний день Землі, громадськість з участю учнів сусідніх шкіл № 140 і № 200 провела тут суботник, прибрала це місце і прикріпила на дубі саморобну табличку, щоб застерегти зазіхальників на ласий для них шмат київської землі.

Але, за повідомленням газети “Хрещатик” за 13 липня 2007 р., ця “земельна ділянка площею 1,08 га на проспекті Перемоги, 119 (Святошинський район) продана ТОВ “Компанія Етрекс” для будівництва офісно-торгівельно-розважального комплексу”. Відповідно до рішення Київської міської ради від 14 червня 2007 року № 811/1472, яка знехтувала думкою киян.

Отже, місце, де жив і творив поет у 1965—1972 рр., буде зтоптане. Де мав би бути храм — буде дім торгівлі й розпусти...

Передбачаючи цю біду, група колишніх політ’язнів 8 жовтня 2007 року звернулася до Президента з проханням напередодні відзначення 70-річчя з дня народження поета допомогти заснувати сквер його імені в цьому рідному йому і нам кутку святошинської землі.

З цим самим проханням до Президента, Прем’єр-міністра і міністра культури зверталася ціла низка громадських організацій. Президент Віктор Ющенко 30 січня 2008 року підписав Указ № 67/2008 “Про вшанування пам’яті Василя Стуса”, де записано: “Кабінету Міністрів України, Київській міській державній адміністрації забезпечити створення у місті Києві за участю громадської організації “Музей шістдесятництва” музею Василя Стуса, а також: спорудження пам’ятника цьому активному учасникові визвольного та правозахисного руху, видатному українському поетові”.

Але нічого для цього не зроблено. Хіба що хтось завбачливо набив цвяхів у живі стовбури — кажуть, нічні розбійники потемки зламали дві пилки, тому решту дерев позрізали на рівні 2—3 метри — ті пеньки волають до неба...

Тут до 1979 року стояв двоповерховий будиночок — тоді це була вулиця Львівська, 62. На його місці тепер пролягає гілка Кільцевої дороги з півдня на проспект Перемоги (колись Брест-Литовський). Це тут була Четверта просіка, яку Стус згадує у віршах. В одній із двох квартир Василь Стус мешкав після одруження з Валентиною Попелюх. Тут написано найбільшу частину його творчого доробку, тут народився і ходив до 140-ої школи їхній син Дмитро. Тут побувало багато Василевих друзів, ба, в кадебістських анналах записано, що тут після арештів і судів 1965—1966 рр. відбулася “нарада

у верхах” — зустріч чільних шістдесятників, на якій обговорювали становище нашого народу: “Не один із нас розпачливо думав, що саме духовне існування рідного народу сьогодні поставлене під загрозу. І не один відчував: коли якийсь порятунок ще є, то тільки сьогодні. Бо завтра вже буде пізно. І ми, свідки цього потаємного затоплення нашого національного суходолу, змушені були заговорити про явища геноциду”. (В. Стус. “З таборового зошита”).

Попри цю спільну біду, попри виключення з аспірантури, фактичну заборону на публікації й втрату друзів Стус прожив тут, мабуть, найщасливіші дні — до арешту 12 січня 1972 року. Творчість поета повна “спогадувань святошинських пречистих”:

...Ось ґанок наш.

Ти вже перед дверима.

Натисла на дзвінок і легко так

Важезну прочинила

райську браму.

Озався син наш.

Крикнути б. Але

подати голосу не стало сили.

По восьми роках розлуки він у серпні 1979 року повернувся до дружини і сина вже на вулицю Чорнобильську, 13-а, що неподалік, через проспект. Жив там до другого арешту 14 травня 1980 року. Під час перепоховання 19 листопада 1989 року ми привозили його сюди в домовині на останній поклін. Там живе вдова Валентина.

Поруч, на проспекті Вернадського, 61, з 25 травня 1995 року висить меморіальна таблиця роботи Бориса Довганя, що сповіщає: “В цьому будинку у 1963—1965 рр. жив поет Василь Стус”. Це був гуртожиток аспірантів АН УРСР.

А 21 травня 2003 року на сусідній вулиці Радгоспній відбулися урочистості з нагоди перейменування її на вулицю Стуса.

Де, як не у Святошинському районі, має бути найбільш пошановане ім’я Стуса — видатного поета, правозахисника, Героя України? Це ім’я зробило б щастя кожному місту, кожній цивілізованій нації.

Тепер, коли дуби і сосни, що пам’ятали Стуса, уже зрізані й скоро тут може розпочатися будівництво “офісно-торгівельно-розважального комплексу”, ми, лауреати премії імені Василя Стуса, закликаємо владу міста Києва скасувати як неправильне своє рішення продати цю ділянку землі на проспекті Перемоги, 119, закликаємо офіційно найменувати її Сквер імені Василя Стуса і постановити розпочати тут будівництво музею Василя Стуса. Ми допоможемо в цій добрій справі.

Влада Києва покликана плекаті історичну пам’ять українському народу, примножувати його культурну спадщину, зрештою, оберігати життєве середовище киян. Чинячи навпаки, вона стає, кажучи словами Стуса, учасником потаємного затоплення українського національного суходолу і протиставляє себе культурі українського народу.

Лауреати премії

імені Василя Стуса:

Василь ОВСІЄНКО

Олена ГОЛУБ

Микола ГОРБАЛЬ

Михайло ТКАЧУК

Леся МАТВІЙЧУК

Раїса ЛИША

Ігор ЖУК

Галина СТЕФАНОВА

Микола МАЛИШКО

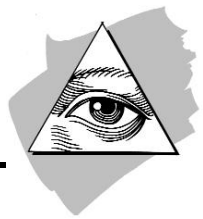
Анатолій РУСНАЧЕНКО

Президент Українського

ПЕН-Клубу

Євген СВЕРСТЮК

18 березня 2009 року

Володимир ВОЙТЕНКО,
професор

Між Полтавською битвою і народженням Гоголя — сто років, але “круглі дати” 2009-го нівелюють хронологію, психологічно об’єднуючи ці події. Теза “Микола Гоголь як дзеркало Полтавської битви” звучить доволі пародійно, проте має сенс: творчість письменника віддзеркалює і те, чого досягла Росія, колонізувавши Україну, і те, чого вона домогтися не зуміла.

Ставлення до Полтавської битви та її наслідків залишається гострою проблемою. Це продемонстрували дві книжки, видані в Москві. Назва однієї — “Вторжение шведской армии на Гетманщину. Измена и трагедия Мазепы”, іншої — “Битва при Лесной — мать Полтавской виктории”. Зрозуміло, з яких позицій автори висвітлюють доленосні для України роки. Видані Інститутом російської історії, вони обидві мають епіграф “За русско-украинское братство”. Каїн також був братом Авеля. Українська козацька держава свого часу стала форпостом європейськості на теренах Східної Європи. У Мазепи не було іншого способу захистити батьківщину, крім тих дій, до яких він вдався. Цей гетьман зробив свій внесок у створення Російської імперії, зберігаючи протягом 18 років найтісніші стосунки з Петром — доти, доки інтереси України й імперії не розійшлися. Така трагічна ситуація (коли визначні українці перед тим, як виступити за незалежність, служили інтересам чужої країни) не раз повторювалася в нашій історії й культурі.

У ПОШУКАХ ІДЕНТИЧНОСТІ

У глобалізованому світі національні держави можуть (будуть, уже почали) втрачати свою координативно-адміністративну роль. Космополітичні недержавні організації, громадські об’єднання, інформаційні мережі та місця їх “гніздування” — мегаполіси — поступово починають перебирати на себе роль “центрів сили”. Футурист Б. Стерлінг (2006) трактує це так: “Люди говорили про занепад національних суверенітетів, скільки себе пам’ятаю. Але зараз є значна відмінність — час від часу в деяких державах виникають настільки великі тріщини, які неможливо нічим залатати. Цьому не завадиш. Такі країни переходять у стан “країн, що не вдалися”, чи не такою сьогодні здається світові й Україна?”

“Інтелекція у пошуках Країни. Країна у пошуках Інтелекції” — таку назву має стаття Андрія М. Окари (“День”, 2008, ч. 56). Інтригує підзаголовок “Із Росії з любов’ю” (From Russia with Love). Не багато тих, що нас люблять, озивається нині з північного сходу. Сам автор часто друкується в українських ЗМІ, а інколи бачимо його на телеекранах; має незіпсовану українську вимову. Московський клімат дається взнаки, але варто дослухатися до опонента, щоб краще почути себе.

Читаємо: “Справжня місія української інтелекції повинна полягати в тому, щоб усвідомити історичну місію України, створити конкурентоспроможну ідентичність, підняти країну з колін, вивести зі зломленого стану все суспільство, не говорячи вже про простіші й зрозуміліші речі: подолати розкол країни, переконати тих, хто має сумніви, в унікальності й неповторності української мови й культури, підвищити статус і привабливість української самоідентифікації”. Хто б сперечався? Але складається враження, пише

автор, що багато впливових сил зацікавлені, щоб Україна залишалася несамоїтною, периферійною, загальмованою країною, жителі якої сперечаються про дрібноту, а не про буття, метафізику й геополітику. А українська інтелекція дозволяє “використовувати себе”. І загалом — ідеться про справу, яку п. Окара визначає так: “Інтелектуальне злодіяння української гуманітарної еліти”. Це — про нас, панове вчителі й учні, філософи, журналісти, письменники, художники, артисти. Отже: “Інтелектуальне злодіяння української гуманітарної еліти полягає в спробі змінити цивілізаційну ідентичність України — із східнохристиянської на західнохристиянську. Українські інтелекти не приховують свого надзавдання: зробити Україну частиною західної (західнохристиянської, євроатлантичної) цивілізації, затвердити систему специфічно західноєвропейських цінностей, інтегрувати Україну в західноєвропейські структури (НАТО, ЄС та інші). Раніше, у пізньюсередньовічну добу, мету було сформульовано виразніше: покатоличення України”.

Ось воно що! Трохи відлягло від серця; такий модерний автор (“метафізика, есхатологія, примордіалістська теорія етнокультурної ідентичності, солідаристська соціальна теорія, екзистенціальна проблематика, цивілізаційна орієнтація, вестернізація, євразійський дискурс, парадигми і тренди”) — і така зашкарбула тема: “Євроцентризм як прокляття” (назва одного підрозділу статті). Не дуже хочеться це читати, бо, скажімо, в Достоевського, а трохи м’якше в інших авторитетних персон (наприклад, у Гоголя), також у дрібної московської слов’янофільської братії все це вже писано-переписано. Еліта ми чи не еліта, проте “систему специфічних західноєвропейських цінностей” шануємо — зокрема, завдяки бабусиньому прислів’ю: “Своє поле слізьми поллеш, а на чуже й плюнути шкода”. Український селянин був затятим одноосібником (і ретельним орачем); індивідуалістом (тобто шанувався і шанував інших); завжди прагнув самодостатності — і саме з цієї соціальної позиції хотів і міг допомагати ближнім.

Усе це, велимишановний п. Окаро, — самобуття українська парадигма: така, як і в “західних християн”, але власна, незвична. Російська громада (“мир”), блюючи ординськими ремінісценціями, ліпила людей з іншого тіста. Століпина застрелили за те, що заходився російське селянство переробляти на український кшталт. А українських селян переробляли на російський лад Голодомором, і геноцид став найгидкішою акцією носіїв “східнохристиянської” традиції на українських теренах. Ви, мабуть, читали Бердяєва, п. Окаро, і знаєте про “російсько-східнохристиянські” витюки більшовизму. Що стосується “покатоличення”, то нині ідеться лише про метафору, це зрозуміло; важко зрозуміти, чому в розлогі статті нема жодного слівця про такий над’європейський феномен як **протестантська етика**. Саме вона (“світська релігія” порядних людей) зробила нинішню Європу такою, якою вона є; країни з переважно католицькою людністю — бідніші, а зовсім бідний (східно) православний люд так і липне до ЄС і НАТО — що болгар, що серби, що македонці... І чого б це? Окаро, видно, не читали.

Втім, наш земляк Українці не ворог і зичить їй добра, але по-московськи. “Відпадіня народу”, пише він, торкаючись проблем, пов’язаних із українською мовою,

Тарас Шевченко. “У Василівці”. Акварель, 1845 р.

ІСТОРІЯ ВЧОРА

викликане “об’єктивними процесами: урбанізацією, цілеспрямованою дебілізацією з боку масової культури, агресивністю міського жлобського російськомовного середовища...” Це правда, особливо про агресивність. Але, продовжує п. Окара, “відпадіня — захисна реакція на спробу гуманітарної еліти змінити цивілізаційну матрицю України” на оту страшну західнохристиянську; ця реакція — нехтування рідної мови зокрема — “якщо вдуматися, цілком логічна”. А далі, як по-писаному, в короткому абзаці перелічуються Люблінська унія, покатоличення, ЄС і НАТО. І все це придумала українська еліта/інтелекція, хто ж іще?

Українців полонізували і католичили, “татарили” і “туречили”, але найстрашнішою була і є “східнохристиянська” русифікація. Тож не треба морочити нас “прокляттям євроцентризму”, бо наше прокляття проросло в Переяславі. А хабарі вчителів давала “московцентрична” держава: викладачі російської мови й літератури мали більшу зарплатню, ніж викладачі української (аж поки той есесер луснув).

Пан Окара застерігає нас — зі співчуттям, не зловтішно, — що “деякі політичні суб’єкти в Росії” вирішили з Україною як з державою й культурною реальністю “кінчати”. Перевидають із “шаленою завзятістю” книжки про український сепаратизм; знімають наклепницькі телерепортажі про Україну; Інтернет розлухає від прокльонів на нашу адресу; зазнає утисків московська Українська бібліотека, єдина в Росії: усунуто її директора, вижито більшість українськомовних співробітників, знищено унікальну добірку українських газет за 20 років. І далі — такий пасаж: “Але що всьому цьому може протиставити українська гуманітарна інтелекція?” Як на мене, що-небудь “протиставити” могла б насамперед інтелекція російська. Дискусії про східне та західне християнство — це одне, а наклепи, прокльони і розгром бібліотеки — зовсім інше.

Скажімо, сам п. Окара, своя людина в російському медіа-просторі, чи виступив із протестом проти цього неподобства? Може, ми про це просто не знаємо? Імовірно, що там, у Москві й довкола неї, всім просто заціпило — кому з переляку, кому з байдужості, а є й такі, що радіють: хтось же пише ті антиукраїнські книжки і знімає паскудні телерепортажі... Є в Росії нешовіністична гуманітарна інтелекція чи немає її?

Втім, повернемося до власних справ — а вони, маємо погодитися з п. Окарою, не блискучі: роль

творчої інтелекції в житті Української держави здебільшого декоративна, а “ходіння” інтелегентів у владу (за поодинокими винятками) закінчується сумно; частенько бачимо той самий декор, або ще гірше — слухання дипломовану челядь старого кар’єрного зразка. Лишається інтелекції хіба що метафізика. Ця ситуація провокує, зокрема, такі ментально-мистецькі й літературні течії як застаріле народництво, “чорнуха”, “гламур”, “стыб” і — чомусь під гендерними прапорами — “злість”; а хлопчики й дівчатка раннього паспортного віку мережать папір гібридами юнацьких щоденників із нотатками старечого песимізму. Це інколи зворушливо, але загалом такий стиль переросли навіть їхні однолітки.

ПРОБЛЕМИ МОСКОВСЬКОЇ СВЯТОСТІ

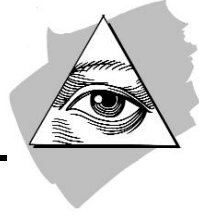
Сказавши “Україна, яку придумали Гоголь і Шевченко, є прекрасна й дивна”, маємо усвідомлювати, що в кожного з двох письменників вона власна — і дуже різна. Точніше, “своя” вона лише в Шевченка, бо до нього такої України, якою вона почала самоусвідомлюватися після нього, не було. Малюючи її олівцем, олією, атрамантом, слъозами чи кров’ю, Кобзар відштовхувався від того, що написали попередники, але “відштовхувався” й “відштовхував”, вибирав. І робив це не з холодним чолом аналітика, а завдяки особливостям темпераменту й таланту. Саме такими (незбагненими для всіх літературознавців світу) були й ті творчі потенції Гоголя, завдяки яким він по-своєму, в буянні слів, інтонацій та настроїв відтворював країну Котляревського й Квітки-Основ’яненка (побіжно домішуючи до рідних фольклорних скарбів відомі європейські зразки): “відштовхувався”, але нічого не “відштовхував”. Не відчував потреби, бо був чаклуном; торканням пера до паперу зі старого творив начебто нове, насправді лишаючи все таким, яким воно було, — крім очей читача: вони починали бачити в темряві. Успіх оповідок Рудого Панька спочатку Гоголя здивував, а далі злякав. Про Диканьку й Сорочинці письменник розповідав легко (граючись) і робив це насамперед для заробітку; з юнацтва мавив і про славу, але здобути не в такий “несерйозний” — так йому здавалося — спосіб. На якийсь час Гоголь роздвоївся: в літературних планах “дозрівав” до повістей петербурзького циклу, але своє майбутнє приміряв і до роботи в царині української історії. На цей період припадають його нотатки “Размышления Мазепы”. Кілька їх

фрагментів свідчать, що ні Мазепу, ні Гоголя імперія ні в чому не переконала (Мазепу — до смерті, письменника — до хворобливого зламу психіки): “...чего можно было ожидать народу, так отличному от русских, дышавшему волею и лихим козачеством, хотевшему пожить своею жизнью? Ему угрожала утрата национальности, большее или меньшее уравнение прав с собственным народом русского самодержца. Все это знало преступного гетьмана. Провозгласить свою независимость? Противопоставить грозной силе деспотизма силу единодушия, возложить мужественный отпор на самих себя? Но гетьман был уже престарелый и отвергнул мысли, которые бы дерзко схватила вы-

полнить буйная молодость. Самодержец был слишком могуч. Да и неизвестно, вооружилась ли бы против него вся нация и притом нация свободная, которая не всегда была в спокойствии, тогда как самодержец всегда мог действовать, не давая никому отчета.

...Без посторонних сил, без помощи которого-нибудь из европейских государей невозможно выполнить этого намерения. Но к кому обратиться с этим? Кому бы можно это сделать, как не Польше, соседке, единоплеменнице? Но царство Баториево было на краю пропасти и эту пропасть изрыло само себе. Безрассудные магнаты позабыли, что они члены одного государства, сильного только единодушием, и были избалованные деспоты в отношении к народу и непокорные демократы к государю. И потому Польша действовать решительно не могла. Оставалось государство, всегда бывшее в великом уважении у козаков, которое хотя и не было погранично с Малороссией, но, находясь на глубоким севере, оканчивающееся там, где начинается Россия, могло быть очень полезно малороссиянам, тревожа беспрестанно границы и держа, так сказать, в руках Московию. Притом шведские войска, удивившие подвигами своими всю Европу, ворвавшись в Россию, могли бы привести царя в нерешимость, действовать ли ему на юге против козаков или на севере против шведов”.

Чи можна побачити в Гоголя бодай натяки на погорду у ставленні до “західнохристиянських” орієнтирів — польських чи шведських? Ні, не можна, бо їх нема. А “преступний гетьман”, розпочинаючи боротьбу проти “утрати національності”, чи й справді здавався Гоголеві злочинцем? Українсько-шведські відносини мають довгу історію, що почалася за часів Ярослава Мудрого; у важливий для української нації період державотворення продовжилися підписанням Корсунської унії (1657 рік). В одному з пунктів угоди зазначалося, що Україна є незалежною (самоїтною) державою, і саме такою зобов’язується трактувати її Швеція. Перемовинам у Корсуні передували інтенсивні дипломатичні зусилля, ініційовані ще Богданом Хмельницьким. У шведських архівах зберігаються дев’ять його листів, а також листи Івана Виговського. У контактах зі шведами обидва шукали легітимізації своєї держави, утвердження її на світовій арені, обстоювали особність своєї зовнішньої політики, репрезентували Україну як незалежну державу в очах європейських монархів. За часів пану-

вання радянської історіографії Корсунську угоду замовчували, тож союз Мазепи з Карлом XII легко було зображати як факт з особистого життя гетьмана-“зрадника”. Що Іван Степанович знав історію відносин зі Швецією, свідчить те, що він посилав українців зі шведськими паспортами в морську школу на Мальту, готуючи офіцерів для нашого флоту. Але 1709 року звільнитися зі смертельних обіймів Росії не пощастило, і причиною стала позиція частини козацької старшини, яка власні шкурні інтереси маскувала посиленнями на східнохристиянську віру, рідне московське православ’я — майже так, як і нині.

Повернувшись до статті п. Окари, прочитаємо, що поміж наших

ку російський (хомяковський) текст ходив по Москві як переклад з грецької, а 1847 року автор-фальсифікатор повів “старовинну катехизу” за кордон, щоб ознайомити з нею Гоголя й Жуковського. Як пише В. Завітневич, фальшивка “на обоих, особенно на Гоголя, произвела сильное впечатление”. Микола Васильович загорівся ідеєю перекласти “необыкновенно замечательный катехизис” європейськими мовами, “что сильно может подействовать на немцев и англичан”. Хомяков зголосився до своєї фальшивки написати ще й передмову і післямову... Трійця, в якій один дунив, а двоє вірили, сподівалася, вочевидь, на тектонічні зсуви християнських конфесій, проте Валуев помер, а проект

та ЄС, а закінчуємо Євразійською конфедерацією, в якій “говорят на русском языке” і не бракує совєцьких кадрів (кадебістів чомусь не названо). “Модель Союзного государства России и Белоруссии может быть принята в качестве модели Союза евроазиатских государств. Члены его передадут суверенные полномочия по наиболее значимым сферам деятельности, обеспечивающим безопасность конфедерации, в ведение органов Союза. Граница, таможня, оборона, военно-техническое сотрудничество, платежные средства, финансово-кредитная политика — все это должно быть единым и обеспечиваться соответствующей нормативно-правовой базой”.

Отже, московський чиновник агітує за СРСР з новою назвою і новим керівництвом. За старшого в Москві тепер самі знаєте хто. “Это предложение никак не ущемляет суверенитет государств-участников и соотносится с опытом развития Евросоюза. Вне пределов исключительного ведения Союза его субъекты сохраняют полный государственный суверенитет. Гербы, флаги, гимны, членство в ООН и международных организациях сохраняется”. Хочете “гербы і флаги”? Маєте! Чого вам ще? Помиляється той, кому здається, що цей текст розрахований лише на дурнів, бо його адресат (принаймні в Україні) — потужна п’ята колона. Хіба не те саме співали на сумнозвісному зібранні в Североморську? Хіба не те саме щодня можна почути в Сімферополі?

Зоологічна українофобія — не новина, але, дослухавшись і до парад п. Окари, мусимо їй щось протиставити. “Інтелектуальне злодіяння української гуманітарної еліти” полягає в небажанні шукати стратегічні компроміси між її течіями, що спричиняється до запеклої тактичної боротьби. Так стояла справа, коли не могли порозумітися, спрощено кажучи, “українці” та “соціалісти” в Центральній Раді; так зробилися ворогами прихильники Бандери і Мельника в ОУН; так гризуться сьогодні у Верховній Раді прибічники різних “вождів”, які мають на всіх єдину ідею — довічне “крісло”. Назавжди посварилися Іван Іванович з Іваном Никифоровичем...

Чи обмовився, чи навмисне подав знак потенційним “конфедератам” автор статті в “Известиях”, але його мотивація “євразійства” непристойно відверта: “Не сможем объединить вокруг себя постсоветское пространство — придется проститься со статусом не только великой державы, но и державы региональной. А в качестве рядовой страны России существовать не позволяют: на российские просторы и природные богатства с завистью поглядывают стремительно растущий Китай и остро нуждающийся в энерго- и других ресурсах Евросоюз”.

Імперія мусить або регенерувати, або сконати; сценаріїв занепаду кілька, проте відновлення білого орла можливе лише за наш рахунок. На жаль, це так; не маємо вибору: мусимо єднатися для опору.

*Коли зняли Його з хреста
(а Юда вже знайшов бантину),
Він розтулив сухі вуста
і запитав про Україну.
Зійшла під терном блекота
на занапащених просторах.
І вдруге повели Христа
недолюдки в червоних зорях.*

У такому ось “східному християнстві” Бердяєв намагався відшукати якийсь позитив (перечитайте!), але нам уже досить.

КВЕБЕКСЬКА МРІЯ МІЖ «ОСТРОВОМ СЛІЗ» І «ОСТРОВОМ ДОБРОБУТУ»

● ПРИКРО, АЛЕ ФАКТ

Жанна БЕЗП’ЯТЧУК

Сучасна еміграція з України до Канади має мало спільного з хвилями масового переселення українців до Північної Америки на зламі XIX і XX століть. Тогочасна еміграція була часто рухом безземельних, неосвічених і самотніх у своїх злиднях українських трударів до певного майбутнього на заоканській чужині, багатій на земельні ресурси.

Сьогочасна еміграція — це рух найосвіченіших, найперспективніших українських фахівців. Незмінно залишилася хіба що соціальна самотність українців, змушених мислити категоріями втечі світ за очі. Сьогодні це рух тих, для кого відрив від рідної землі означає щось зовсім інше, ніж для героя новели Василя Стефаника “Камінний хрест”. Для нього це був відрив від власної сутності; для сьогочасних героїв же не написаних новел це, навпаки, пошук своєї сутності. Такі реалії новопосталого глобалізованого світу, де освічена людина, міський житель, втративши чуттєвий зв’язок із рідною землею, спроможна знайти себе в нових культурних і політичних реаліях.

Героїня кіносценарію “Острів сліз”, написаного Іваном Миколайчуком та Еліані Сабате, Катерина провела 55 років у психіатричний лікарні в Нью-Йорку, бо не вміла розмовляти англійською. Імігрувавши до Америки, молода українська жінка опинилася в комунікативному вакуумі, бо знала одну мову — рідну... Сьогочасні українські імігранти повністю безпечені від потрапляння на такі заоканські “острови сліз”, бо сучасна іміграція, скажімо, до Канади — добре організований, продуманий і раціональний механізм із чітким правовим і економічним підґрунтям. Сучасний український імігрант має добре володіти національними й навіть регіональними мовами країни призначення. Правова захищеність, поінформованість, мовна й моральна підготовленість — стартові гарантії успішної інтеграції до канадського суспільства. Героїня твору Івана Миколайчука, яка, до речі, мала прототип у реальному житті, змарнувала 55 років у лікарні; українські герої сучасної іміграції ідуть до Канади, щоб не змарнувати наступні 55 років у власній країні. Ось такі контрпаралелі...

Приклад кваліфікованої організації іміграції до Канади — діяльність Іміграційного бюро Квебеку (BIQ) у Відні. Із 1990 року воно організовує безплатні інформаційні сесії для всіх охочих у країнах Східної Європи. У поширюваній Бюро інформації все чітко й зрозуміло: існують конкретні критерії оціню-

вання кандидатів, переваги проживання в Квебеку, обґрунтована економічна мотивація еміграції зі Східної Європи. Під час відбору кандидатів до уваги беруть передусім їхню освіту, вік, знання французької й англійської, наявність дітей (сім’ям із дітьми надають перевагу). Молоді висококваліфіковані, високоосвічені українські хіміки, біологи, математики, електромеханіки, інженери у галузі автомобілебудування, авіаконструювання — ось найперспективніші кандидати. В оцінюванні шансів певного кандидата отримати дозвіл на іміграцію враховують також і те, наскільки він знайомий із реаліями ринку праці в Квебеку й спроможний знайти своє місце на ньому, чи має кандидат там близьких родичів, а також те, чи він уже побував у Квебеку й ознайомився з тамтешнім життям (час перебування в провінції має становити принаймні три тижні).

Упродовж останніх 10 років щороку до Квебеку в середньому імігрувало близько 800 українців. Для порівняння: з Росії туди щорічно вирушала така сама кількість росіян. Якщо врахувати, що кількість населення України приблизно втричі менша, ніж Російської Федерації, то стає зрозуміло, що темпи еміграції з України втричі вищі за російські. Проте ще вищі вони в сусідній Молдові — 1300—1400 осіб на рік; у Румунії — 1100 осіб на рік. Із значно меншої за кількість населення Болгарії емігрує по 600 осіб на рік. Ці цифри наводить Крістіна Мірчева, відповідальна за інформацію Іміграційного бюро Квебеку у Відні.

Пройшовши конкурсний іміграційний відбір, людина отримує візу на постійне проживання з усіма правами, крім права участі у місцевих і парламентських виборах. За три роки імігрант може звернутися з клопотанням про надання громадянства. Законодавством Канади дозволено подвійне громадянство, проте воно не дозволене українською Конституцією, а тому у випадку українських імігрантів люди постають перед чітким вибором: або — або.

Ідея еміграції вельми популярна серед 20—30-літніх українців: освічених, активних і критично мислячих. Це покоління, доросла пам’ять якого вже не містить великих файлів рабства, несвободи й приниження. Воно готове рішуче й послідовно відстоювати своє право на існування в просторі свободи, передбачуваності й добробуту. Якщо такий простір неможливий на Батьківщині, отже, його треба знайти за її межами. Саме це покоління нині — найперспективніший колективний кандидат на еміграцію до новочасних “островів добробуту”.

І ЗАВТРА

українсько-інтелігентських вад є й “зневажливо-поверхове ставлення до російської філософської та суспільно-політичної думки”. Зокрема, московський дописувач дуже засмутився неправильним трактуванням “фігури Олексія Хомякова, великого російського філософа, засновника слов’янофільства”. Це неприпустимо, бо в московських “біляцерковних колах поширена думка про канонізацію Хомякова як православного святого”. Страх, сказали б ми про несправедливість, не знайши про Хомякова того, що знаємо: в пошуках матеріалів про Гоголя пощастило натрапити на статтю В. Завітневича “А. С. Хомяков” (“Труды Киевской духовной академии”, 1901, № 6, 7, 8). “Чувство неудовлетворенности, вызываемое сознанием противоречия между христианским учением и самою жизнью христиан, — пишет автор, — в натурах цельных и последовательных вызывало резкие переломы. Можно указать на происшедшую известную перемену в Гоголе. Если кому нравится, тот эту перемену может объяснить болезненным настроением души знаменитого писателя”. Далі В. Завітневич цитує один із листів Миколи Васильовича: “Церковь наша должна святиться в нас, а не в словах наших... какой ответ мы можем дать, если нам зададут такие запросы: “А сделала ли ваша Церковь нас лучшими?” У такому контексті автор статті посилається на одного із соратників Хомякова, який занотував слова “великого російського філософа” стосовно московської православної церкви: “...в ней заключается вся истина; она одна проявляет и высказывает догматы христианства; все прочие Церкви, основанные на лжи, должны пасть и обратиться с покаянием к нашей Церкви, они не содействуют к осуществлению царства Божия, и наша Церковь одна должна оно осуществит”. У своїх публікаціях Хомяков трохи поміркованіше проголошує те саме (цитуємо за статтею В. Завітневича): “...все общины христианские должны к нам прийти со смиренным покаянием, не как равные к равным, а как владельцы частных истин”.

Час минав. Ні католики, ні протестанти, ні інші християни на покони до Москви не йшли, а перспективи “к осуществлению царства Божия” в Росії лишалися туманними. Маючи бажання пришвидшити розвиток подій, Хомяков і ще один кипучий слов’янофіл Валуєв ВИГОТОВИЛИ ФАЛЬШИВКУ. Хомяков написав про православ’я все, що хотів, а Валуєв організував переклад грецькою мовою цього “старовинного рукопису”. Спочат-

перестав існувати. Гоголь ніколи не дізнався про шахрайство Хомякова.

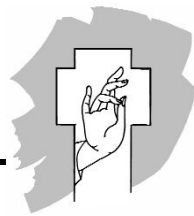
Російське православ’я не мусить відповідати за негідні вчинки своїх адептів. Утім, хай з’ясовують у Москві. А панові Окарі варто змиритися з тим, що “східнохристиянські” орієнтири принаймні такі (хороші чи погані), як і “західнохристиянські”: тепер цивілізаційний вибір України лежить в іншій площині. Це правда, що ми — на роздоріжжі; але правда й те, що російське православ’я обабіч Дніпра намагається грати в ту гру, задля якої російський флот бовванів на рейді Севастополя.

4 вересня 1857 р. Шевченко на пароплаві з Астрахані до Нижнього Новгорода переписав у щоденник вірш Хомякова “Кающаяся Россия”: сім строф по п’ять рядків: “С душой коленопреклоненной, // С главой, лежащею в пыли, // Молись молитвою смиренной // И раны совести растленной // Елеем плача исцели”. Фальшування релігійного тексту — це просто жарт чи вибрик “совести растленной”, святокрадство? Цікаво, що 16 квітня 1858 р., вже в Петербурзі, цей вірш удруге записав у щоденник Шевченка майбутній меценат (засновник навчального закладу в Києві) Григорій Галаган. Імовірно, ідея про каяття імперії здавалася тоді чимось надзвичайним. Як і тепер...

“ІЗ РОСІЇ З ЛЮБОВ’Ю”

У жовтні 2008 р. московські “Известия” оприлюднили (а їхній український клон продублював) статтю П. Бородіна, якому Кремль доручив опікуватися “союзною державою Росії та Білорусі”. Ідеться про реформування напівмертвого СНД за принципами напівживого альянсу Москви і Мінська. Стаття розпочинається епічно: “В современном мире господствуют тенденции межгосударственной интеграции, прежде всего — экономической. Именно законы макроэкономики стимулируют все более тесную интеграцию Евросоюза. Те же законы действуют и на постсоветском пространстве. При этом надо четко понимать: никто никого не хочет “проглотить”. Восоединение может осуществляться лишь на конфедеративной основе. Построить свою конфедерацию нам несоизмеримо легче, чем странам, вошедшим в ЕС: у нас общая культура, на постсоветском пространстве еще говорят на русском языке. Костяк армий, промышленности, науки бывших республик СССР составляют советские кадры”.

Учїться, початківці-шахраї, як треба пересмикувати карти: розпочинаємо з економічної інтеграції

Олексій НЕЖИВИЙ,
доцент Луганського
національного університету
ім. Т. Шевченка,
лауреат премії ім. Б. Грінченка

Найчастіше Надію Світличну згадують, коли йдеться про її старшого брата — Івана Олексійовича Світличного, адже ще більше зрідалися вони життєвими випробуваннями, поєднавшись однією метою: відстоюванням людської та національної гідності саме у жорстокі часи їх зневаження.

Село Половинкине Старобільського району на Луганщині. Тут народилися брат і сестра Світличні: Іван — 20 вересня 1929 року, а 8 листопада 1936-го — Надія. Закінчивши середню школу № 1 міста Старобільська, Надія Світлична 1953 року вступає на українське відділення філологічного факультету Харківського державного університету, тобто через рік після закінчення ВНЗ братом Іваном, де її називали “маленькою сестричкою великого брата”.

Після закінчення — педагогічна праця впродовж чотирьох років у місті Антрациті (учитель, завуч, директор середньої школи робітничої молоді). Потім робота бібліотекарем у сусідньому селі Байдівка та в Половинкиному.

Із січня 1964 року Надія Світлична — у Києві, в знайомій багатомісній квартирі, де мешкали брат Іван та його дружина Леоніда Павлівна. Шукаючи сьогоднішні витоки шістдесятництва як особливої ідейно-естетичної течії в мистецтві, насамперед у літературі, дослідники називають першим ім'я Івана Світличного.

У шістдесяті роки ХХ століття Іван Світличний став учителем для багатьох і насамперед для найрідніших. Сестра Надія згадувала: “Іван був добрим учителем, не дарма його часто називають Учителем

з великої літери, і багато хто може позаздрити мені: мати таким учителем рідного брата — це справді щастя. Найголовніше — він учив ненав'язливо, просто подаючи зразок взаємин і поведінки”.

Надія Світлична незабаром знайомиться з багатьма молодими митцями, долучається до самвидавного процесу, передруковує твори письменників-шістдесятників, пропагує вірші Василя Симоненка, стає активним учасником своєрідних акцій протесту проти тоталітарної деспотії.

Надію Світличну заарештували 18 травня 1972 року, тоді само забрали до дитячого будинку її дворічного сина Ярему, якого виховувала сама. Тільки завдяки напоянням Леоніди Світличної хлопчи-

ЖИВЕ СВІТЛА ПАМ'ЯТЬ

ка віддали бабусі в Половинкине, а офіційне опікунство оформили на сестру Марію Олексіївну та її чоловіка. Зрозуміло, що в тюремній камері біль за сином не полишав її, але людська гідність була понад усе.

У день народження брата 20 вересня 1972 року Надія Світлична вирішила проспівати всі пісні, які знала про Івана, попри заборону наглядців. Іван Світличний присвятив їй вірш “Лебедина пісня”:

*У світі пошесті і змору
Німотності і глухоти,
Де мудрі муштрою менти
Лінчуют душі без розбору, —*

*Там пісня, витьвір висоти,
Свободи й пружного простору,
Шугнула вільним птахом вгору,
У вир! У небо! У світі!*

...Ув'язнення закінчилося 18 травня 1976 року, та не скінчи-

Надія Світлична

Іван Світличний

лися повеніряння без роботи й прописки, адміністративний нагляд та переслідування. Врешті-решт отримано дозвіл на виїзд за кордон. В автобіографії Надія Світлична про це писала так: “У США мешкаю від 8 листопада 1978 р. — спершу в Філадельфії в родині Софії й Тита Гевріків (спонзорів), потім — в Нью-Йорку й Ірвінгтоні, шт. Нью-Джерсі. Перший рік працювала в Українському Інституті Гарвардського університету, пізніше — у видавництві “Пролог”, а з 1982 р. — на радіо “Свобода” аж до закриття Нью-Йоркського корпункту 1994 р. Останнє місце праці — Український музей у Нью-Йорку і редагування журналу “Віра” для Об'єднання Українських Православних Сестричів у США.

Від 1998 р. — на пенсії. Громадською працею займалася найбільше в пластовому курені

“Верховинки” і в організації “Людські права в ХХ ст.” (популярніша назва — Закордонне Представництво Української Гельсінкської групи), засновником і керівником якої був ген. Петро Григоренко (1907—1987). У 1980—1985 рр. упорядковувала й видавала щомісячний інформаційний бюлетень “Вісник репресій в Україні” та різні документи Української Гельсінкської групи; оприлюднила сотні інформаційних повідомлень від ЗП УГГ; опублікувала самвидавні випуски “Українського вісника” (6), “Експрес-вісника” (4), альманаху “Кафедра” (2). Була упорядником книжкових видань: зб. поезій Я. Лесіва “Мить”, дитячої книжки М. Горбала “Коломийка для Андрійка”, збірок М. Руденка “За горами”, М. Горбала “Деталі піщаного годинника”, В. Стуса “Палімпсести”, Г. Снегірьова “Твори”. Публікувала спогади про Б. Антоненка-Давидовича, Г. Снегірьова, А. Горського, І. Світличного, В. Марченка, В. Стуса, шістдесятників, репресії 1972 р. Писала вступні статті до видань Я. Лесіва, Ю. Литвина, М. Руденка, В. Стуса, М. Горбала”.

За цим лаконічним переліком — багатотрудна й наполеглива праця в ім'я України, за що разом із братом 1994 року відзначена Національною премією України імені Тараса Шевченка.

Із 1994 року Надія Світлична приїздила в Україну, завжди відвідувала Луганщину. У бібліотеці Луганського національного університету імені Тараса Шевченка залишилися подаровані книжки, серед них спогади про Івана Світличного “Доброокий”, які впорядковувала разом із Леонідою Світличною. А ще студенти мали змогу на кошти, які передала Надія Світлична, здійснити фольклорну експедицію до села Олексіївки Перевальського району, де в кінці ХІХ століття працював Борис Грінченко. Їй боліло, що єдина школа в Старобільську з українською мовою навчання вже в роки незалежності стала гімназією з російською мовою навчання.

Наші взаємини рік у рік міцнішали, про що свідчить один із листів до автора цих рядків:

“8. 1. 99 р.

Доброго здоров'я, дорогі Олексію Івановичу і Людо!

Сердечно дякую за лист, знімки (сестри і Грицьового пам'ятника) та вірізку про музейну кімнату. Майже водночас (тобто майже того самого дня) вийшов журнал “Віра”, примірник якого посилаю з Людиною статтю про Марію Загірню, кладу також відбиток статті. Крім того, посилаю копію свого листа до преси про меморіальну дошку. У мене від нашої зустрічі мало що змінилося, хоч змінився мій життєвий статус. Не чекаючи 65 років, я

вирішила в 62 оформити т. зв. “ранню” пенсію, і вже тепер, усічні, переходжу в категорію чекістів, тобто чекатиму на чек кожної другої середи місяця. А що той чек надто малий, щоб навіть просто вижити, то й ставши чекісткою, тобто пенсіонеркою, мушу далі працювати в Музеї, як і дотепер. І ж. “Віра” ніхто не хоче перебрати від мене, тож тягну й цього воза. Як пройшла Грінченківська конференція? Як наша Старобільщина? Вітайте родину.

Христос родився!
Славімо Його!
Ваша Надія С.”

Меморіальні дошки Іванові та Надії Світличним тепер теж поряд — у будинку Старобільського факультету Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Наша пам'ять про славетних земляків має дільний характер, тому й перша книжка Надії Світличної вийшла в Луганську, а в бібліотеці Старобільського факультету оформлено музейну експозицію. Там зібрано книжки Івана та Надії Світличних, які стали об'єктами досліджень викладачів і студентів.

У вересні 2009 року в Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка (Старобільський факультет) планують провести Всеукраїнську науково-практичну конференцію “Літературна, публіцистична, наукова спадщина Івана та Надії Світличних у розвитку національної культури другої половини ХХ століття”, присвячену вісімдесятиліттю з дня народження письменника, науковця, лауреата Національної премії України ім. Тараса Шевченка, правозахисника Івана Світличного.

На конференції планують розглянути проблеми: Іван Світличний — духовна опора шістдесятництва. Літературознавчі, мовознавчі студії Івана Світличного. Іван Світличний — поет, перекладач. Проблеми текстології та поетики. Правозахисна, публіцистична, літературознавча, журналістська, редакторська, видавнича діяльність Надії Світличної. Мовностилістичні особливості творчості Івана та Надії Світличних. Краєзнавчий аспект вивчення творчості Івана та Надії Світличних у вищих та загальноосвітніх навчальних закладах. Посади Івана Світличного в літературознавстві та мемуаристичі.

Для підготовки до друку та видання просимо надсилати також спогади про Надію й Івана Світличних та їхні листи.

Матеріали надсилати на адресу: 91011, м. Луганськ, вул. Оборонна, 2, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, Олексію Неживому.

У жовтні 1998 року Надія Світлична залишила запис у книзі відгуків літературно-краєзнавчого кабінету-музею Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка. “Переважно люди починають шукати свої корені, коли стають старшими, а то й утрачують природні джерела. Дбайливо дібрані музейні матеріали не лише допоможуть майбутнім вчителям у роботі, а й заохотять кожного досліджувати власний родовід, бо кожне життя унікальне і є часткою історії народу”.

Тепер ці слова написані на меморіальній дошці. Відкрили її 7 листопада — напередодні дня народження Надії Світличної.

Автор меморіальної дошки — скульптор О. Редькін.

Презентували навчальний посібник “Вивчення творчості Івана та Надії Світличних у школі” та електронний підручник “Літературне краєзнавство. Луганщина”.

Дослідження життєпису славетних земляків у їхньому рідному краї триває.

ЗАХИСНИК РІДНОГО СЛОВА

Іван ПАСЕМКО,
завідувач відділу координації
вітчизняних та зарубіжних центрів
українознавства НДІУ МОН
України, лауреат премії Фундації
Українського Вільного
Університету в Нью-Йорку

У Київському міському Будинку вчителя відбулися другі Всеукраїнські наукові читання, присвячені пам'яті доктора філологічних наук Анатолія Погрібного, які торік ініціював науково-дослідний інститут українознавства Міністерства освіти і науки України. Читання розпочалися демонстрацією документального фільму, який створили вихованці професора А. Погрібного — студенти Інституту журналістики Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.

Завідувач відділу української літератури Олександр Хоменко, коментуючи фільм, розповів про наукову і творчу діяльність українського патріота, який присвятив життя боротьбі за українську культуру, мову, за те, щоб наша мова звучала з уст кожного урядовця, які нерідко нехтують цією вимогою Конституції України.

У читаннях взяли участь представники наукової, педагогічної й освітянської громадськості столиці. Анатолій Погрібний був одним із перших завідувачів відділу української літератури Інституту українознавства при Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка. І сьогодні згадують про нього в Інституті як про блискучого науковця, послідовного захисника українського слова.

Професор Петро Кононенко окреслив постать цієї творчої, неспокійної людини, що надихала всіх, закликаючи не спостерігати, не споглядати байдуже, як гине наше слово, а ставати до лав борців з ренегатами, які в загибелі нашої мови вбачають якусь незвичайну “перемогу”.

Заступник голови Конгресу українських націоналістів Володимир Борейчук наголошував на потребі боротьби за українські ідеали так, як чинив знайий науковець, педагог, письменник.

Схвильовано виступив український письменник Сергій Плачинда. Спогадами про малу батьківщину Анатолія Погрібного, село Мочалище на Чернігівщині, поділився його земляк — поет Дмитро Головкин.

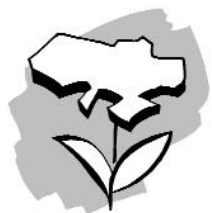
Політик, один із лідерів боротьби за незалежність України, люди-

на зі значним стажем мордовських таборів, Михайло Горинь згадував Анатолія Погрібного як свого побратима у боротьбі за ті самі ідеали, за які на цементній підлозі того соціалістичного “раювання” у Мордовії минули найкращі творчі роки І. Світличного, В. Стуса, О. Тихого, В. Чорновола, В. Овсієнка, Є. Пронюка, Б. Гориня.

Виступили завідувач відділу культури, народна артистка України Валентина Коротя-Ковальська, колишній студент професора А. Погрібного, нині головний редактор газети “Хлібороб” Олег Гаврильченко, а також автор цих рядків. Доповідь про Анатолія Погрібного, дослідника мовних практик Івана Франка, виголосила науковий співробітник відділу НДІУ “Мова як українознавство” Наталя Карпенко. Лейтмотивом виступів було те, що нині ми лише наближаємося до осягнення справжнього масштабу духовної постаті професора.

І ось за трибуною — Галина Погрібна, дружина Анатолія Григоровича, чийе слово і порада завжди були для нього потрібними. Вони виростили двох синів, Валентина і Віталія, які ще в учнівські роки звикли, що наша мова — українська; з дитинства усвідомлювали — ми українці, і жодна компанія не могла погано вплинути на їхню високу національну свідомість, на їхнє повсякденне спілкування українською.

Другі Всеукраїнські наукові читання пам'яті професора Анатолія Погрібного стали помітною культурною подією в науковому і громадському житті столиці України.

ТИ — НАША НАДІЯ

Про бідність майже не знаю: сім'я поколола об неї ноги до мого народження. Говорити про це ніхто не забороняє, але, поглянувши на висохлі руки та стомлене обличчя бабусі, розумію, що тяжко їй про це згадувати. “Ти наша надія”, — багато хто чує від бабусь. Та в мене ці слова виростають білою акацією й цвітуть солодкими квітами.

Півстоліття марудної праці лише з'їло бабусині великі мрії, залишивши поетичність за полем життя. Страшно уявити, як це: повертатися ввечері додому, оглядати сірість радянської одноманітності, вкладати останні сили в сім'ю, усвідомлюючи, що завтра буде те саме, що це коло прокотиться молодістю і зникне над немічною старістю.

“Наша надія” не тане зі снігом. Не згорає, як очерет, не жовкне, не падає з моєї темноволосої крони та не замерзає, не любить полежати на хурделиці — воно завжди зі мною. Цьому я вірний. Як можна підвести ті сіро-зелені очі, вицвілі, занепокоєні, як забути пісні, що переконували у вірності душі? Як позбутися затишних ескізів дитинства? Не хочу знати!

Прокинувшись зранку, але ще купаючись у теплому приємному сні, посилаю свідомість за світлом. Приймаю дозу віри, одягаюся в неї та налаштовуюся на визначену частоту. І коли навіть в мене нічого не буде, коли матерія закінчиться, неодмінно знайду в старих, аж зморшкуватих, записах слова, не витіснені хаосом промоклого міста: “Ти наша надія”. Більш не забуду!

Про вірність Україні, про непорушність клятв, про свій початок — рід — не забуду!

Юрій НЕЧИПОРЕНКО

ЖИТИМУ, КОЛИ МЕНЕ НЕ СТАНЕ

“Живи так, щоб не шкодувати ні про що. Кохай так, як ніхто не кохав. Пиши так, ніби ти пишеш востаннє...”

Лебеді не бувають підлими та негідними — вони справжні. Вони не витримують смерті коханих і кидаються вниз із висоти, склавши крила. А люди... Заздрять, ревнують, зраджують, завдають болю коханим. Чисте й високе почуття Мавки зрадив Лукаш. “Я в серці маю те, що не вмирає”, — прощалася зі світом Мавка. “Я житиму тоді, коли мене не стане”, — казав Горацій. Справжнє почуття живе навіть тоді, коли для одного воно померло.

Дарія МАГІД

ЛЮБЛЮ ЛІТАТИ

Інколи пізно ввечері одягаю сніжно-білі крила і здіймаюся над містом. Мене охороняє мій Ангел, розповідаючи дивовижні історії. Одну, від якої залишився слід у душі, він розповів нещодавно.

Усе починалося зі школи. Він — невтомний поет-веселун, “душа компанії”. Вона — дзвінка рудоволоска, завше усміхнена. Якось непомітно вони потоваришували. Вона допомагала йому організовувати поетичні вечори, згодом і сама стала брати участь. Подруги крутили пальцем біля скроні, мовляв, нащо тобі цей клопіт? Одного разу він присвятив їй вірш, прочитав зі сцени і подарував квіти. Відтоді вони були разом — готувалися вступити до Київського університету: він на філологію, вона — на журналістику. Ударом стала його “двійка” за творчий іспит. Вона таки стала студенткою. На навчання роз'їжджалися в різні боки. Попрощалася з друзями, батьками, ревля у вагоні. Здійснена мрія видавалася найгіршим покаранням. Залишитися без найріднішої, найближчої, найвідданішої людини на чотири роки!? Рятував телефон, Інтернет і щотижневі поїздки додому. Потім — криза, сварка, ревності, плітки: місяць прожили одне без одного і більш не витримали.

Він знайшов її в Києві й тихенько зайшов до кімнати. Вона ще спала... Він дивився на неї й плакав. Як йому не вистачало її! Торкнувся трояндовою пелюсткою рідної щоки — дівчина розплющила очі. Щось казала, пояснювала, обіцяла. А він просто ніжно-ніжно її поцілував. Разом вони подолають усе: зради друзів, бачківські протести, відстані, лекції, іспити.

— Я люблю тебе понад усе, бо я однолюб.

— І я...

Ангел піднявся у нічне місто, залишивши шелест крил:

— Вони не можуть одне без одного!

Ірина СНОЗИК

«ПРО ЛЕБЕДИНУ ВІРНІСТЬ І ЛЮДСЬКУ ПІДЛІСТЬ»»

Фото Ксенії Гладішевої

Творчі роботи на таку тему написали першокурсники Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Вони вивчають видавничу справу та редагування, формулюючи власні судження, позицію і принципи моральності. Є в цих роботах образ, деталь і невідомість. А ще та молода чесність перед світом, що додає снаги творчій традиції українського слова. Творчі доміанти висвітлюють молодечий оптимізм і такою самою мірою — печаль і силу любові, що “водить сонце і світила”. “Чим живе наша молодь?” — питаємо розгублено, не знаючи її істинності й щирості. Читаймо і почуємо від них самих: їм хочеться, аби світ жив красою.

Майбутні редактори і видавці. В центрі — письменник Микола Тимошик

21 ГРАМ, І НЕ ТІЛЬКИ

“Ніколи не відповідай на зло злом. Неси добро завжди, навіть якщо болить так, що не хочеться жити”, — казала мені бабуся. А я не могла зрозуміти цих слів.

Минали роки, я дорослішала, збільшувалася життєвий досвід, а бабуся все повторювала ту істину. “Де ж справедливність? — питала я. — Чому злодій потрапляє до в'язниці, а за моральні образи ніхто не відповідає?”

Торік бабусі не стало. І я почала розуміти її слова. Усвідомила, що означає завдавати болю людям, а ще те, що людина ніколи не повинна судити інших. Бо ж у кожному серці живе совість. Її не мають тварини, але самка ніколи не покине дитинчати, вона кинеється на кожного, хто за-

хоче заподіяти шкоду її маляті. А людська істота може виносити немовля дев'ять місяців, відчуваючи його перші порухи, відкрити для нього світ, а потім покинути, викреслити з життя, як неприємний епізод. А може, те створіння стало б людиною, але з першим подихом отримало діагноз на все життя: “непотрібний”. Діти, що дивляться на світ не по-дитячому сумними очима, — зайві. Вони не знають, що таке новорічний подарунок в яскравій обгортці під ялинкою, який дбайливо поклала мама. Кого їм звинувачувати, коли вони ще такі маленькі! Вони мріють про теплу долоню, яка вивела б їх із лабіринту самотності.

Кожен з нас — еквілібрист у цьому світі. Кожен має власний канат, з якого легко

впасти: лише один необережний крок — і ти у прірві. Ми йдемо життєвим канатом і часом помиляємося. І єдина підтримка, єдине надійне страхування від фатального падіння — сумління і вчинки людини, душа якої не просто 21 грам, а щось небесніше.

Дар'я ТАРАСЕВИЧ

А СЕРЦЯ ВАМ НЕ ДІСТАТИ

Здійматися разом до самого неба! Тільки коли ми разом, нам світить сонце! Ми — дві половинки цілого, що зветься вірністю. Наша відданість одне одному не має меж. Бо ми лебеді, і вірність наша лебедина. Щодня ми потребуємо ніжності, люблячого погляду, дотику.

Чому ж люди не можуть так кохати? Чому використовують наші почуття, щоб символізувати власні? Невже вірять, що можуть стати у коханні лебедями? Вони звикли крикувати одне одного, бачити одне в одному лише погане. Не вміють прощати, долати власну гординю. Вони не вміють літати! Чи ж зрозуміють вони, що живемо одне для одного? Що наші крила кохання виносять нас у блакитний рай неба?

Не віримо, що ви любите, як ми. У вашому світі панують зрада і жорстокість. Ви гадаєте, що ми нерозумні птахи, а ми янголи, що світять одне для одного яскравіше од будь-якої зорі.

Не намагайтеся скопіювати наші почуття, у вас є власні, людські. І хоч би як ви прагнули володіти нами, та серця наші належать тільки нам — двом закоханим лебедям.

Ольга ЛУК'ЯНЕНКО

МЕЛІСОВИЙ ЧАЙ 3... РОДЗИНКАМИ

“Смерть варта того, щоб жити, а кохання варте того, щоб чекати...” — це Віктор Цой. Сніг густо й терпко падає з неба, щедро розпорошуючись у повітрі, немов родзинки в пухких тістечках. Лапатий, тонко різьблений понаднебесною рукою. Вальсує, кружляє, візерунчасто розмальовує вранішні вікна. А на підвіконні голуби дзьобають солодку булочку. Приємно частувати пташок... Приємно дивитися, як вони видзьобують комірки, — маленькі світи у великій булці, а потім намистинками-очима дивляться на тебе і сполохано летять геть. А ти собі п'єш мелісовий чай. Це так недоречно-банально — чай у пакетиках, але зрештою, все, що ми робимо, таке й є — недоречно й банальне. Однак все одно залишаються фрагменти, коли звичайнісінькі речі набувають вишуканого відтінку.

Ковток чаю переносить у світ споминів. І яскраво-насиченою стає розмова, а повітря дихає пахощами шовковичного варення. І думаєш про людей. Десь щось колись читала. Запам'ятала... І колись запало в душу: “Людина — це найвеличніша з усіх істот. Людина — найнещасніша з усіх істот. Людина найпідліша з усіх істот” — Іван Багряний. Але не хочеться говорити про підлість, а про велич, вірність, кохання. Коли казати людині, що її любиш, вона навчиться любити. Любов народжується разом з нами, просто потрібно знайти того, хто зуміє її збудити. Вона всередині нас, як сніг — всередині сувеніра... Знаєте, є такі: скляна кулька. Струсиш кульку — йде сніг. Він може зсісти, і здаватиметься, що його нема... Та лиш сколихне рука скляну прозорість — закружляє сніг, як диво!

...Голуби ще дзьобають булку, мелісовий чай вже закінчився, а любов була і буде. Підлості не буде, де справжнє кохання.

Ганна ЛІП'ЯТСЬКИХ

НЕ ВІРЮ В ЛЮДСЬКУ ПІДЛІСТЬ

Звикла довіряти людям, любити і поважати їх. Можу здаватися наївною дівчиною в рожевих окулярах, яка нічого не розуміє в житті. Що ж... Упевнено відрізняю брехню від правди, лестощі — від щирих слів. Просто не завжди кажу про це. Майже ніколи. Відпускаю та йду далі. Ніколи не ображаюся. Але від щирого серця прощаю. Краще любитиму.

Віддаю себе світові й отримую від цього задоволення. Навзаєм світ викохує мене чутливішу та справжню. А ще люблю мріяти, і лицемірити — не у моїх правилах.

Тому я в Києві, серед людей, яких відчуваю. Захоплююся й люблю їх. Не хочу гострити зуби на конкурентів. Кожен з нас — особливий. Це означає, що в мене власне місце в житті, чужого мені не потрібно, а іншим навряд чи підійде моє.

Олександра ОСИПЕНКО

ЖИТТЯ ЗА ТЕБЕ

Кажуть, що в лебедів є закон: паруватися лише раз у житті. Лебідь, втративши пару, піднімається з тужливим ячанням високо в небо і, склавши крила, кидається вниз. А люди — не лебеді... У людському світі дуже часто доводиться зустрічатися з підлістю, зрадою.

Чому ж ми не можемо бути відданими, вірними одне одному? Товаришуємо, відкриваємо одне одному найважливіші таємниці, а потім дізнаємося, що “друг” зрадив. Облік-

шись, починаємо сумніватися в тому, що на світі є віддані люди. Віримо, але не довіряємо повністю. Любимо, але не всім серцем. Хоч... Ми завжди готові відкрити серце тому єдиному, хто ладен віддати життя за нас.

Ганна ШМАТОК

СЛУХАЙМО СЕРЦЕ

Люди рідко слухають своїх сердець. Вони залишаються, де комфортніше, і часто опиняються у золотих клітках. Важко збагнути, чи то світ робить людей жорстокішими, чи то люди роблять світ таким.

Люди часто розлучаються, хоч серце багає залишитися, кидають одне одного на самоті з боєм втрати. Вони йдуть, де зручніше, де світить тепле сонце і де від тебе нічого не залежить. І вони живуть, маючи все, але не дбаючи про душу. Та серце дає про себе знати. Колись йому також захочеться свободи, щирих і справжніх почуттів. Бо ж можна обманути розум, але не серце. Тому перш ніж зрадити, слухаймо власну душу.

Олександра ФЕСЮК

ВІРНІСТЬ ЄДНАЄ ПАРИ НА НЕБЕСАХ

Мороз може скувати льодом річку, але не може загорнути у крижану ковдру справжні почуття. Бо любов — не капсула, не лялечка, а барвистий метелик, що летить на вогник. І хоч те світло нерідко обпалює крильця, та вогник притягує. Летить метелик на вогник і згорає. Так помирає кохання, знищене брехнею, підступом, зрадою. Але ж є інші почуття: чисті, як сльоза, прозорі, як весняний струмок, відверті.

На чистому, як лист паперу, на світлому, як душа немовляти, снігу сидів білосніжний лебідь. Так, саме на снігу, на льоду замерзлої річки, що несе свої води з весни до осені мальовничими поліськими просторами. Я спершу не повірила. Не могла ця птаха просто так залишитися серед зими.

...Навесні до мого села прилетіло семеро величних лебедів. Вони урочисто плавали річкою, іноді, б'ючи крильми, здіймали понад плесом краплини весняної води. Багато людей зійшлося, щоб подивитися на це чарівне дійство. Та одного разу п'ятеро лебедів відлетіли. Залишилася одна пара. Згодом у неї з'явилися лебедята: маленькі, сіренькі, ще зовсім не схожі на прекрасних батьків. Коли лебедина сім'я прогулювалася річкою, від неї не можна було погляду відвести.

А згодом в ідилію втрутилася людина й убила маленьке лебедя. Уже й осінь позолотила скроні дерев, уже полинули у вирій молоді сини й доньки, а батьки продовжували чекати на своє дитинча, сподіваючись побачити його живим. Чекали до останнього — і коли випав перший сніг, і коли крига вкрила річку, і коли рідина у трубіч термометра опустилася тоненькою цівкою до позначки мінус 15. І лише коли замерзла остання надія знайти дитинча, лебеді відлетіли. Відтоді вони прилітають навесні щороку, будують кубельце, висиджують лебедят, восени випроводжують їх у вирій і летять разом з ними. Історія йде по колу. І лише вірність залишається незмінною. Вона — та сила, що спонукає лебедів обирати собі пару на все життя.

Коли закохані стають на рушник щастя, то мріють жити у злагоді. Та як тільки віддзвенять кришталеві келихи, стихнуть весільні пісні — зникає ілюзія вічного свята. Але ж є у світі справжнє кохання, подароване небесами! Вірність одній людині — до самої смерті! Вірність, що й після смерті єднає пари на небесах.

Наталія МЕХЕД

ВІДЧИНИ ДВЕРІ, КОЛИ ПОСТУКАЮ

“Якщо вас люблять, то люблять. А якщо ні, то ні. Якщо треба пояснювати, то пояснювати не треба”, — Юрко Покальчук.

Вона:

— Я тебе люблю.

Який неозорий шлях прокладають уста, промовляючи ці слова. Скільки блаженства,

ненаситного щастя і життя вони передбачають. Для мене кохання — це ти. Твоє віддзеркалення в моїх очах, твоя усмішка в моїх сірих буднях, твоя душа зігріває холодні ранки. Втопитися в тобі — мій рай!

І раптом ти не повірив мені. Ти був такий імпульсивний і величний, коли йшов геть. Такий упевнений у собі, переконаний у моїх гріхах. Я навіть не спитала, куди. Яке це мало значення в ту мить? Кімната стала холодною без тебе. Я не відчувала ні холоду, ні лапатоного снігу на тлі чистого неба. Мене огорнула порожнеча. Але я усміхнулася, бо відчула: ти маєш повернутися.

Він:

— Я тебе люблю. Ти знаєш, що це правда. Ти мій ангел, “що носить важкі черевики, аби не злетіти над землею”. Ти завжди чекала на мене, навіть тоді, коли не збирався приходити. Почувалася винною, коли я казав неправду. Вірила мені, коли втрачав себе. Весело бігла назустріч, коли бачила мене. Я сприймав усе, як належне. Ти дарувала мені щастя щодня. Твоя любов проникала в найтемніші кутки моєї душі, запалюючи полум'я і в моєму серці.

І ось я пішов. Ти не зупинила мене. Ти не кричала, лише болісно усміхнулася, дивлячись на підлу істоту, що посміла знайти чорну пір'їнку на крилечку білого ангела.

Пробач, мій ангеле. Відчини двері, коли я постукаю. Благаю!

Оля МІЛЯНОВИЧ

ВРЯТОВАНИЙ КЛУБОК

На вулиці вже давно хазяйнував листопад. Очікували снігу. Хотілося швидше додому, до теплої кімнати. Вона вже звернула до під'їзду. Аж раптом почувся жалісний тоненький плач. Дівчина підійшла ближче: плакав маленький клубочок життя в купі вологого опалого листя. Серце стислося від жалю, і дівчина взяла клубочок додому. Ввечері того самого дня вони побачили те мокре диво: кошенят не виповнилося й тижня... Усе хутро його було вкрито реп'яхами, а куценків хвостик нагадував мишачий. Якби не дівчина, чи й дожило б до ранку. Тепер же воно тихенько спало у затишному кошику, посопуючи носиком, як маля. Згодом кошеня оселили у маленькій кімнатці, де зберігали зимові речі.

Тепер Льолику понад два роки. Це дуже красивий кіт з великими зеленими очима. Лагідний улюбленець усієї родини. Лише інколи у нього прокидається голод, який залишився в котячій пам'яті з далекого дитинства — від того холодного вечора, коли він міг померти, якби не людська любов.

Марія САВОСКУЛА

СЕРАФИМА

Мабуть, споглядаючи, як лебедина пара поважно плаває озером, як лебідь ніжно “спілкується” з лебідкою, приділяє їй увагу, люди й склали легенди про їхню вірність. А те, як лебідь-самець захищає свою половинку чи гніздо від ворогів, справді викликає захоплення. Та лебеді вірні не тільки тим, кого люблять, а й тим, від кого отримують ласку. Вірні та вдячні на все життя, яке може тривати до ста літ.

...Садиба Грицаненків із села Набережного — коло самісінької води Сухого Кагамлика. У вересні 2000 року Петро Степанович помітив на стежці лебедя.

Птахові хтось підбив крило. За сірим кольором пір'я чоловік визначив, що це однорічний красень, бо старші мають білі крила. Чоловік приніс птаха додому, перебинтував йому крило. Сподівалися, що зростеться. Та за кілька днів побачили, що рана почала гноїтися. Хоч як старалися, хоч що робили, а крило довелося відрізати. Плакали господарі й плакав птах. Але вже наступного ранку вичистив дзьобом рану, і вона почала гоїтися. Залишилися Серафима у Грицаненків, а на знак подяки навчилася обнімати їх крилом. Клала голову на плече господаря і тихо ніжно клекотала.

Лебеді відчували, що десь поруч їхня сестра, літали над подвір'ям, кликали. Та Серафима підійде, бувало, до воріт, послухає, подивиться сумно і повертається назад: “Не можу літати з одним крилом”.

Та не судилося лебідці попливти тихою річкою, навіть дожити до весни. У лютому вона, як завжди, поважно чимчикувала подвір'ям... А підлий сусід вже запланував злочин, узяв рушницю і вистрілював у білу красуню. Чому він це зробив? Через підлість? Заздрість?

Коли господарі повернулися, то побачили те, від чого стало моторошно: на сліпучо-білому снігу червоніла кров їхньої улюблениці. “Люди ніколи не до-ростуть до лебедів”, — промовляли світу її очі, що вже не побачать весни на Сухому Кагамлику...

Катерина ЧЕРЕПНІНА

РАЗОМ? ЧИ ОКРЕМО?

Ти вступиш. У тебе буде перший курс, у мене — одинадцятий клас. У тебе сесія, у мене — підготовчі курси. Ми й тепер нечасто бачимось, а далі що буде?

...І що мені відповісти цій дівчині? У наших зустрічах все якось ненормально, та ми звикли. Не можна так! Не можна ходити разом дві доби поспіль усюди, а потім місяць не передзвонюватися і не знати, де і як “половинка”. Занадто багато ненормального у наших стосунках, щоб поширювати цю ірраціональність на приватне життя. Щось треба з цим робити. Але потім, потім... Тепер не час... Вступив. Затягло у вир подій, від адреналіну закладає вуха.

Ми зустрічалися відтоді разів зо шість. Це безлад. Але я навіть не подивлюся ні на кого іншого, і вона це знає. Тому може не дзвонити і не писати з місяць. Вона впевнена в мені. Я навчаюся, мені не треба заважати. Так вона вважає. Але ж терпець може урватися!

Це стає схожим на програму, яка дала збій, однак видалити її неможливо. Вихід? Прикипіти одне до одного. На це підуть роки. Чи витримаємо? Але я нікуди не поспішаю. Зачекаймо. Сесія на носі. Увесь цей хаос з приватним життям залагоджу потім. Тепер не час...

І хто я після таких думок? Адже цинічно думаю, що робити з моєю дівчиною. Потвора? Чи вірний до останнього лебідь? Дров не ламаю, просто обмірковую, як нам буде краще.

Разом?

Чи окремо?

Сергій ПОЛЕЖАКА

Публікацію підготувала

Галина ДАЦЮК,

доцент кафедри видавничої справи та редагування